

**ДОКУМЕНТ НА ЕВРОПЕЙСКАТА БАНКА
ЗА ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ И РАЗВИТИЕ**

СТРАТЕГИЯ ЗА БЪЛГАРИЯ

Преводът на оригиналния текст на документа е осигурен от ЕБВР единствено за удобство на читателя. Въпреки положените разумни усилия за постигане на вярност с оригинала, Банката не гарантира и не дава уверение за точността на превода. Читателят може да се позовава на превода единствено на свой риск. При никакви обстоятелства ЕБВР, нейни служители или представители не носят каквато и да било отговорност пред читателя или друго лице за неточности, грешки, пропуски, заличавания, недостатъци или промени в съдържанието при превода, независимо от породилите ги причини, нито за каквито и да било произтичащи от това вреди. В случай на несъответствие или противоречие между оригинала на английски език и настоящия превод за валиден се смята текстът на оригинала.

СЪДЪРЖАНИЕ

РЕЗЮМЕ

1. ПРЕГЛЕД НА ДЕЙНОСТТА НА БАНКАТА ДО МОМЕНТА	3
1.1 ПОРТФЕЙЛ НА БАНКАТА.....	3
1.2 ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ПРЕДХОДНИТЕ СТРАТЕГИЧЕСКИ НАСОКИ	3
1.3 ИЗВЛЕЧЕНИ ПОУКИ.....	6
2. ОПЕРАТИВНА СРЕДА	7
2.1 ПОЛИТИЧЕСКИ КОНТЕКСТ	7
2.2 МАКРОИКОНОМИЧЕСКИ КОНТЕКСТ	7
2.3 КОНТЕКСТ НА СТРУКТУРНАТА РЕФОРМА.....	9
2.4 СРЕДА ЗА ОСЪЩЕСТВЯВАНЕ НА СТОПАНСКА ДЕЙНОСТ И ПРАВЕН КОНТЕКСТ.....	9
2.5 ДОСТЪП ДО КАПИТАЛ	10
2.6 СОЦИАЛЕН КОНТЕКСТ.....	14
2.7 КОНТЕКСТ НА ЕНЕРГИЙНАТА ЕФЕКТИВНОСТ И ИЗМЕНЕНИЕТО НА КЛИМАТА	14
3. СТРАТЕГИЧЕСКА ОРИЕНТАЦИЯ	15
3.1 СТРАТЕГИЧЕСКИ НАСОКИ	15
3.2 КЛЮЧОВИ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И ДЕЙНОСТИ НА БАНКАТА.....	17
3.3 ПОТЕНЦИАЛНИ РИСКОВЕ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА СТРАТЕГИЯТА ЗА БЪЛГАРИЯ	28
3.4 ЕКОЛОГИЧНИ И СОЦИАЛНИ АСПЕКТИ НА ПРЕДЛАГАНИТЕ ОТ БАНКАТА ДЕЙНОСТИ ..	28
3.5 СЪТРУДНИЧЕСТВО С ЕС И ДРУГИ МБР И ДОНОРИ.....	29
ПРИЛОЖЕНИЕ 1 – ПОЛИТИЧЕСКА ОЦЕНКА	32
ПРИЛОЖЕНИЕ 2 – ИЗБРАНИ ИКОНОМИЧЕСКИ ПОКАЗАТЕЛИ	39
ПРИЛОЖЕНИЕ 3 – ОЦЕНКА НА ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВАТА НА ПРЕХОДА .	41
ПРИЛОЖЕНИЕ 4 – ПРЕХОДЪТ В ЗАКОНОДАТЕЛСТВОТО	44
ПРИЛОЖЕНИЕ 5– ЕБВР И ДОНОРСКАТА ОБЩНОСТ	49

СПИСЪК НА СЪКРАЩЕНИЯТА

ELENA	Европейска подкрепа за енергия от местни източници
GRECO	Групата държави срещу корупцията
SGI	Стратегическата инициатива относно половете
АБВ	Алтернатива за българско възраждане
БВП	Брутен вътрешен продукт
БНБ	Българска народна банка
БНР	Българско национално радио
БНТ	Българска национална телевизия
БФБ	Българска фондова борса
ГЕРБ	Граждани за европейско развитие на България
ЕБВР	Европейска банка за възстановяване и развитие
ЕИБ	Европейската инвестиционна банка
ЕИФ	Европейски интеграционен фонд
ЕК	Европейска комисия
ЕНМ	Единен надзорен механизъм
ЕС	Европейски съюз
ЕСПД	Екологични и социални планове за действие
ЕЦБ	Европейска централна банка
ИВК	Индекс на възприятието за корупция
ИИ	Изисквания по отношение на изпълнението
ИКТ	Информационни и комуникационни технологии
ИССДРДП IV	Изследване на средата за стопанска дейност и резултатите от дейността на предприятията за 2008/2009 година
ИТ	Информационни технологии
ИФЕЕКП	Инструмент за финансиране на енергийна ефективност и конкурентоспособна промишленост
КПИ	Европейски комитет за предотвратяване на изтезанията и нечовешкото или унижително отнасяне или наказание
КТБ	Корпоративна търговска банка
МБР	Международна банка за развитие
МВФ	Международен валутен фонд

ММП	Механизъм за местни предприятия
ММСП	Микро, малки и средни предприятия
МСД	Международен съюз по далекосъобщения
МСП	Механизъм за сътрудничество и проверка
МФБИЕК	Международен фонд за безопасно извеждане от експлоатация на АЕЦ Козлодуй
МФИ	Международни финансови институции
МФК	Международна финансова корпорация
МФУЕ	Механизъм за финансиране на устойчива енергия
НИРД	Научноизследователска и развойна дейност
НП	Народен представители
ОГО	Организации на гражданското общество
ОИСР	Организация за икономическо сътрудничество и развитие
ООН	Организацията на обединените нации
ОП	Оперативна програма
ОССЕ	Организация за сигурност и сътрудничество в Европа
ПДУЕ	План за действие за устойчива енергия
ПУМБ	Предоставяне на услуги на малкия бизнес
ПЧИ	Преки чужди инвестиции
ПЧП	Публично-частно партньорство
САФ	Специален акционерен фонд
СДИЧП	Служба за демократични институции и човешки права
СНВП	Система за наблюдение на въздействието върху прехода
ТС	Техническо сътрудничество
ФГВБ	Фонд за гарантиране на влоговете в банките
ФЛАГ	Фонд за органите на местното самоуправление
ЦД	Централен депозитар
ЦИЕ	Централна и Източна Европа
ЧБР	Черноморска банка за търговия и развитие

Резюме

България е поела ангажимента да спазва принципите на многопартийната демокрация, плурализма и пазарната икономика, в съответствие с условията, определени в член 1 от Споразумението за създаване на Банката, и спазва своя ангажимент.

Влизането на България в ЕС през 2007 г. стана факт след продължителен период на реформи, силен икономически растеж и засилена интеграция в европейските и световните пазари. Оттогава насам, обаче, страната беше засегната от световната икономическа криза през 2008/2009 г. и последвалата криза в еврозоната, усложнена неотдавна от период на политическа нестабилност. Няколкото години на рецесия и анемичен растеж бяха придружени от по-висока безработица, по-ниски инвестиции и увеличаване на регионалните различия. В тази среда развитието на прехода беше доста по-колебливо, отколкото в навечерието на присъединяването към ЕС, и дори в някои случаи имаше регрес. Това доведе до затруднения за Банката при оползотворяването на финансирането за насърчаване на реформите, особено на държавно и общинско равнище, като търсенето на финансиране от Банката в корпоративния и финансовия сектор също беше по-слабо поради цялостната икономическа ситуация и ниските нива на инвестиции. Независимо от статута на България като държава-членка на ЕС и напредналия етап на реформите в много сектори, страната все още е изправена пред значителни предизвикателства за реформи в идните години.

В този контекст, основната цел на дейността на Банката през предстоящия период на Стратегията за България ще бъде да се създаде нов тласък за реформи, за да се подпомага растежа чрез инвестиции и политически диалог и да се даде нов тласък на прехода. Банката ще се стреми към постигането на тази цел по следните начини:

- **Повишаване на конкурентоспособността чрез увеличаване на ефективността, управлението и иновациите:** Въпреки че корпоративното управление и бизнес стандартите са се подобрили след присъединяването към ЕС през 2007 г., продължават да съществуват големи възможности за приважване на уменията, управлението и управленските практики в по-голямо съответствие с международните стандарти. През последните години условията за бизнес в България са се подобрили в няколко отношения, но определено продължават да съществуват проблеми, които възпрепятстват инвестициите. Малките, по мащаб, операции в ключови сектори също влияят върху конкурентоспособността на българските фирми. Като се имат предвид посочените по-горе проблеми, Банката ще подпомага финансовото реструктуриране и ще осигурява дългосрочно финансиране на инвестиции за повишаване на конкурентоспособността и енергийната ефективност. Банката ще подпомага също така регионалната икономическа интеграция чрез предоставяне на финансиране за трансгранични инвестиции и износ. За по-малките дружества Банката ще работи с и чрез финансови посредници, за да осигури достатъчен достъп до средствата, и ще проучи възможностите за разширяване на консултантските си дейности за бизнеса, ако могат да бъдат идентифицирани подходящи ресурси. Накрая, на национално равнище, целенасочени консултантски задания ще разглеждат пречките пред осъществяването на стопанска дейност.
- **Укрепване на посредничеството във финансовия сектор чрез целенасочени инвестиции и по-добро управление:** Рентабилността в целия банков сектор спадна и може да е необходима консолидация в сектора. След

неотдавнашното закриване на Корпоративна Търговска Банка, Националната банка и правителството – независимо и съвместно с международни партньори – са започнали работа по редица инициативи, чиято цел е да се възстанови изцяло доверието на обществото към сектора. Те също така изразиха своето намерение да се включат в Единния надзорен механизъм (ЕНМ), при който Европейската централна банка (ЕЦБ) е органът, упражняващ пряк надзор върху големи трансгранични банки. Като има предвид високата степен на ликвидност в българските търговски банки в момента, Банката ще проучи продуктите със споделяне на риска или продукти, съчетани с безвъзмездни средства, с цел подпомагане на цялостното посредничество и по-специално развитието на ММСП. Тя също така ще подпомага консолидирането на сектора, където е необходимо, и ще помогне за справянето с високото равнище на необслужваните кредити. Банката ще се стреми да подпомогне и фонда за гарантиране на влоговете с комбинация от инвестиции и политически диалог.

- **Намаляване на различията в инфраструктурата чрез нови пазарни разработки, реформи и ефективност:** Години на недостатъчни инвестиции и ограничено участие на частния сектор са довели до влошено качество на общинската и националната инфраструктура. По-специално, общините и държавните агенции трябва да укрепят техническите умения за планиране, възлагане на обществени поръчки и управление на проекти, за да се възползват от наличното финансиране. Съоръженията за транспортиране и съхраняване на газ, които са от ключово значение за енергийната сигурност на страната и региона, ще се възползват от разширена комерсиализация и инвестиции. Енергийната система функционира по неустойчив начин. Тарифите за крайните потребители са по-ниски от производствените разходи и това възпрепятства дългосрочните инвестиции. България продължава да е икономиката с най-ниска енергийна ефективност в ЕС и действащите политики не осигуряват рамка, допринасяща за инвестиции в сектора. Като взема предвид горепосочените проблеми, Банката ще се стреми да подпомага комерсиализацията и участието на частния сектор в транспортната и газовата инфраструктура, както и на общинско равнище. Банката ще работи заедно с властите, за да улесни оползотворяването на наличните средства от структурните фондове на ЕС чрез новосъздадени финансови инструменти, които отчитат ясно потребностите на прехода. В енергийния сектор Банката е готова да поднови диалога с властите с цел да подкрепи разработването и изпълнението на дългосрочна енергийна стратегия, включително укрепването на регулаторния орган и прегледа на тарифните политики, а впоследствие и да предостави инвестиции в подкрепа на икономическите и техническите показатели на предприятията за комунални услуги, като същевременно продължи инвестициите в енергийна ефективност в цялата икономика.

Чрез тези три стратегически приоритета, предложената национална стратегия привежда в действие средносрочните насоки на банката в специфичния контекст на предизвикателствата на прехода в България.

1. ПРЕГЛЕД НА ДЕЙНОСТТА НА БАНКАТА ДО МОМЕНТА

1.1 Портфейл на Банката

През периода, обхванат от стратегията¹, Банката сключи 55 нови транзакции с финансиране от Банката в размер на приблизително 535 млн. евро. През този период Банката беше най-активна при предоставянето на финансиране на частни корпоративни субекти и банковия сектор, с ограничено участие по отношение на общините. През периода портфейлът намалѐ от 1,3 млрд. евро на 1,1 млрд. евро, като оперативните активи също намаляха. Годишните обеми на инвестициите варираха между 80 млн. евро и 250 млн. евро.

Портфейл на ЕБВР към края на март 2015 г.

Дял на частния сектор: 90 %

Група сектори	Екип от сектора	Портфейл Брой операции	Портфейл (млн. евро)	% дял от портфейла	Оператив ни активи	% дял от Оперативни те активи
Енергетика	Природни ресурси	4	76	7%	57	7%
	Производство и търговия на електроенергия	6	208	20%	187	21%
		10	283	27%	244	28%
Финансови институции	Депозитарни кредити (банки)	15	132	13%	106	12%
	Застраховане, пенсионно осигуряване, взаимни фондове	1	3	0%	2	0%
	Лизингово финансиране	3	15	1%	15	2%
	Недепозитарни кредити (небанкови институции)	4	5	0%	5	1%
		23	153	15%	127	15%
Промисленост, търговия и селско стопанство и свързаните с него отрасли	Селско стопанство и свързаните с него отрасли	8	117	11%	100	11%
	Дялови инвестиционни фондове	28	102	10%	66	7%
	ИТ и комуникации	4	32	3%	28	3%
	Промислено производство и услуги	8	155	15%	155	18%
	Недвижими имоти и туризъм	5	36	3%	35	4%
		53	442	42%	385	44%
Инфраструктура	Общинска и екологична инфраструктура	17	163	16%	120	14%
	Транспорт	0	0	0%	0	0%
		17	163	16%	120	14%
Общо		103	1 041	100%	876	100%

1.2 Изпълнение на предходните стратегически насоки

Последната Стратегия за България (одобрена на 8 ноември 2011 г.) си постави следните приоритети:

- Преструктуриране на енергийния сектор и повишаване на енергийната ефективност;
- Повишаване на конкурентоспособността на българските фирми;
- Укрепване на предоставянето на инфраструктурни услуги;
- Подпомагане на финансовите пазари и задълбочаване на финансовото посредничество.

През второто полугодие на 2012 г., чрез средногодишна Актуализация на Стратегията за България, Банката измени приоритетите в светлината на искане от правителство да се въздържа от по-нататъшни инвестиции в енергия от възобновяеми източници.

¹ Стратегията на ЕБВР за България беше одобрена през ноември 2011 г. През 2010 г., като част от реакцията на кризата, ЕБВР инвестира 546 млн. евро, като значителен дял от тази сума беше заделен за дейности във финансовия сектор.

Въпреки периодичните спънки, влияещи върху изпълнението на Стратегията, Банката успя да постигне добри резултати в някои от приоритетните области, по-специално чрез дейността си в корпоративния и финансовия сектор. Ключовите постижения включваха:

- Подкрепата на Банката за търговските банки им помогна да поддържат адекватни равнища на кредитиране въпреки натиска върху банките-майки за погасяване на дълга и като цяло понижения апетит към риска във финансовия сектор. В началото на периода Банката изплащаше суми по значителни заеми, които бяха подписани в рамките на реакцията на Банката при кризи / Виенската инициатива. След 2011 г. Банката съсредоточи дейностите си върху енергийната ефективност чрез разнообразни Механизми за финансиране на устойчива енергия (МФУЕ), като целта беше да се изгради капацитет за отпускане на заеми за енергийна ефективност на жилищни асоциации и МСП чрез въвеждане на опростен подход за по-малки инвестиции. Банката също така позволи да се разшири и да се развие на устойчива основа пазарът за енергийни одити и технически проучвания, свързани с енергийната ефективност. Механизмите за финансиране на устойчива енергия (МФУЕ) достигнаха до над 500 промишлени клиенти и повече от 47 хиляди частни клиенти. Общата приблизителна спестена енергия в резултат на проекти, финансирани от МФУЕ, възлезе на 1,4 млн. MWh еквивалент, а приблизителната оценка показва намаляване на емисиите на CO₂ с повече от 1 милион тона. Чрез Инструмента за финансиране на енергийна ефективност и конкурентоспособна промишленост (ИФЕЕКП) Банката също така организира за първи път инструмент за съфинансиране, съчетаващ средства от ЕБВР, собствени средства на МСП и безвъзмездни помощи от ЕС. Това беше и вид обучение за властите, довело до трансфер на умения в областта на финансовия инженеринг.
- Финансиране от Банката на знакови предприятия, големи износители и трансгранични инвеститори спомогна за утвърждаване на тяхната конкурентна позиция, реструктуриране на балансите им и финансиране на подобрения в ефективността на ресурсите. Чрез своите проекти с корпоративни клиенти като КЦМ, Шишеджам, София Мед, Дънди и Приста/Монбат, Банката ефективно демонстрира положителните ефекти от реструктурирането (както Приста Ойл, така и София Мед успешно отговориха на трудната пазарна и оперативна среда), подобреното корпоративно управление и стандарти (например, подобряване на структурата на управителните съвети, политиките и отчетността в КЦМ (метали), София Мед (метали), Дънди (природни ресурси), въведените иновативни продукти и умения (като реализираните от Теклас (автомобилостроене), и постигнатото забележително намаляване на емисиите и отпадъците.
- В допълнение към достигането до МСП чрез кредитни линии от банки-партньори, Банката подпомага пряко малки местни фирми в секторите на широкоформатния и офсетов печат, селското стопанство и свързаните с него отрасли, лизинга и управлението на активи чрез своя Механизъм за местни предприятия (ММП). Подкрепата от Банката помогна на клиентите да реструктурират балансите си, да усъвършенстват оборудването и да финансират разширяване на капацитета, за да им помогне да осъзнаят своя потенциал за растеж.

Въпреки това, Банката срещна затруднения при постигането на някои от ключовите си стратегически цели, особено в секторите на инфраструктурата и енергетиката. В сектора на общинската инфраструктура възможностите на Банката да предоставя финансиране бяха ограничени поради слабото търсене от страна на държавните и

общинските предприятия. Въпреки новите инвестиции, общият размер на портфейла и оперативните активи в сектора на практика спадна през периода, обхванат от стратегията. Банката се опита да ускори комерсиализацията на сектора на градския транспорт в големите общини (Варна, Бургас и Пловдив) чрез своите проекти в съчетание с безвъзмездни помощи от ЕС. Изпълнението на договора за публични услуги в град Варна напредва добре, обаче при проекта в Бургас се наблюдават закъснения. Град Пловдив изпълнява иновативен, основан на изпълнението, договор за рехабилитация и управление на пътища. Банката предостави втори заем на Фонда за органите на местното самоуправление (ФЛАГ), който отпуска заеми на по-малките общини. ФЛАГ беше създаден през март 2007 г. с цел да помогне на общините в усвояването на средствата от ЕС, като им отпуска краткосрочни заеми в подкрепа на собствения принос на общините за проектите. Към днешна дата ФЛАГ има значително въздействие и търговски успех и е много популярен сред общините (632 заема за 180 общини на обща стойност 308 млн. евро). Трябва да се отбележи, обаче, че ФЛАГ предоставя предимно мостово кредитиране, което помага за безпроблемното усвояване на безвъзмездните помощи от ЕС, и не следва напълно целта за насърчаване на дългосрочни заеми за общински кредитополучатели от средно равнище. Извън тези проекти, Банката очакваше да окаже по-голямо въздействие върху общинския сектор, но не откри подходящи възможности за финансиране на транспорта и общинската инфраструктура чрез частни структури.

Преди периода, който обхваща Стратегията, Банката предостави значителна подкрепа на българския енергиен сектор, включително чрез предоставяне на финансиране за производство, пренос и разпределение, чрез организиране на консултантски ангажименти за подпомагане развитието на независим регулаторен орган, план за действие за устойчива енергия (ПДУЕ) и чрез политически консултации във връзка с приватизацията на разпределението на електроенергия. Въпреки че експозицията на Банката към сектора възлиза на около 200 милиона евро, по време на обхванатия от стратегията период Банката не беше в състояние да идентифицира нови възможности за инвестиции (с изключение на кредитни линии за енергийна ефективност и безвъзмездно финансиране от Международен фонд за безопасно извеждане от експлоатация на АЕЦ „Козлодуй“ – виж Приложение 6 –) в резултат, *наред с другото*, на застой на реформите в сектора. В допълнение към това, през 2012 г. правителството поиска от Банката да преустанови новото финансиране в сектора на енергията от възобновяеми източници поради неустойчивия характер на сектора и тарифите. Оттогава Банката съсредоточава усилията си върху управлението на портфейла и поддържането на политически диалог в сектора.

През целия обхванат от Стратегията период Банката продължи политическия си диалог по определени ключови въпроси. Примерите за постиженията включват:

- Подпомагане на регионалната интеграция на фондовите борси (в това число фондовите борси в София, Скопие и Загреб) чрез създаване на система за обработване на сделки от новосъздадена компания в БЮР Македония. Очаква се проектът да увеличи ликвидността на отделните пазари и региона, като повиши привлекателността му както за емитентите, така и за инвеститорите;
- Принос за подобряване както на рамковите, така и на индивидуалните договори между общините и предприятията за комунални услуги/операторите на обществени услуги;
- Работа с властите за разработване на нови структури за привличане на безвъзмездни средства, по-специално свързани с инициативи за енергийна и ресурсна ефективност (включително справяне с недостатъчните знания за

- технологииите за енергийна ефективност, зараждащото се развитие на пазара за одит и удостоверяване на ефективност), както и инвестиции във водния сектор;
- Осигуряване на възможност за по-голямо участие на частния сектор в публичния и в енергийната ефективност на жилищата чрез Дружества за предоставяне на енергийни услуги и Договаряне на гарантирани резултати в енергетиката.
  - Укрепване правилата и процедурите за електронни обществени поръчки, управлявани от българската Агенция за обществени поръчки (текущо оползотворяване на безвъзмездни средства от ЕС);

Към края на обхванатия от Стратегията период Банката подписа Меморандум за разбирателство, който улеснява използването на наличните безвъзмездни средства от ЕС от правителството, за финансиране на консултантски задачи на ЕБВР. Първата задача, изпълнена съгласно Меморандума за разбирателство, е инициатива за електронни обществени поръчки, която постигна голям успех. Първите два етапа бяха завършени, а третият и окончателен етап ще приключи през 2015г. Правителството възнамерява да внедри нова единна платформа за обществени поръчки през втората половина на 2015г., като това ще подобри прозрачността и управлението на обществените поръчки. След тази успешна инициатива, през обхванатия от новата Стратегия период може да се работи по нови задания. Например, Банката е предложила задание за Комисията за енергийно и водно регулиране, както и използване на Фондовете на ЕС за започване на консултантски проекти за предоставяне на услуги на малкия бизнес.

1.3. Извлечени поуки

В корпоративния сектор niskият икономически растеж от около 1 % през всяка от последните няколко години и niskото равнище на инвестиционна дейност ограничиха възможностите за участие. Освен това, за разлика от някои други страни, в които ЕБВР осъществява дейност, Банката няма достъп до безвъзмездни средства за подкрепа на развитието на проекти на МСП за пряко финансиране (ММП), нито за подкрепа за клиенти – МСП по време на изпълнението. Поради тази причина Банката търси подкрепа от българското правителство за използване на Фондовете на ЕС за повторно стартиране на консултантски услуги за предоставяне на услуги на малкия бизнес.

Във финансовия сектор високата ликвидност на местните банки не само ограничи търсенето на финансовите продукти на Банката, но също така създаде нездравословна конкуренция на един силно раздробен пазар. В този контекст Банката ще се стреми към насърчаване на консолидирането в сектора и ще проучи възможностите за продукти със споделяне на риска с цел допълнително насърчаване на отпускането на кредити на сектора на МСП от банките.

В сектора на общинската инфраструктура възможността на Банката да предоставя финансиране и, като се опре на това, да постигне целите си по отношение на прехода беше ограничена от широкото разпространение на безвъзмездни средства от ЕС, както и специализирани инвестиционни инструменти (JESSICA, фонд KIDS), от разпокъсаността на общинския и комуналния сектор и от политическата нестабилност, особено след 2013 г., която ограничи интереса на частния сектор към публичния. Изпълнението на общински инфраструктурни проекти продължава да бъде бавно, а в една община сложни процедури за обществени поръчки забавиха значително плащанията. Липсва техническа помощ за подпомагане на капацитета, която би могла да помогне за предотвратяване на тези закъснения в обществените поръчки и

изпълнението. В енергийния сектор серия от мерки, които с обратна сила намалиха преференциалните цени за производителите на енергия от възобновяеми източници, застраши жизнеспособността на съществуващите инвестиции и направи по-нататъшните инвестиции практически невъзможни. Правителството се стреми също така да ограничи новите инвестиции в производството на енергия и по-специално в съоръжения за енергия от възобновяеми източници. Тези ограничаващи фактори най-вероятно няма да се променят съществено през обхванатия от новата стратегия период и следователно Банката ще възприеме поетапен подход в енергийния сектор, като се стреми да се възползва от наскоро възобновения диалог за реформите, преди да обмисля по-нататъшни инвестиции.

Липсата на средства за консултантски задания също влияе върху способността на Банката да изпълнява успешно свързаните с политическия диалог цели. Единственият значителен източник на финансиране (за консултантски услуги или съфинансиране) бяха Структурните фондове на ЕС, достъпът до които е тромав поради трудностите в прилагането на политиките на България, ЕС и ЕБВР в областта на изпълнението. Липсата на техническа помощ означаваше, че Банката не беше в състояние да постигне значително въздействие върху регулаторните реформи, необходими за подпомагане на инвестициите. През предстоящия стратегически период Банката ще се стреми към по-добра координация с ЕС и различните органи, които изпълняват инициативи подкрепяни от ЕС в страната, за да постигне по-добро привличане на средства от ЕС чрез новосъздадени финансови инструменти, които отчитат ясно потребностите на прехода.

2. ОПЕРАТИВНА СРЕДА

2.1 Политически контекст

Действащото правителство беше създадено на 7 ноември 2014 г. след предсрочни избори, които се проведоха през октомври 2014 г. То е коалиционно правителство, състоящо се от дясноцентристката политическа партия „Граждани за европейско развитие на България“ (ГЕРБ) и съюза на дясноцентристки партии „Реформаторски блок“, както и лявоцентристката „Алтернатива за Българско Възраждане“ (АБВ). Въпреки че не разполага с абсолютното малцинство в новоизбрания силно раздробен парламент, управляващата коалиция е достатъчно стабилна и е в състояние да приеме необходимите законопроекти и да прокара политиките си. Програмата на новото правителство предвижда като свои най-големи приоритети ускоряването на икономическото развитие и засилването на върховенството на закона.

Това българско правителство е резултатът от вторите предсрочни избори за по-малко от две години, и това отразява натрупаното обществено разочарование и подкопаното доверие в политическата система. Възстановяването на доверието на гражданите в държавните институции и тяхната подкрепа за постигането на целта за съживяване на реформите представлява едно от основните предизвикателства пред българските власти, без което може да е трудно да се постигне изпълнението на последователни политики.

2.2 Макроикономически контекст

Икономическият растеж се повиши през 2014 г. Въпреки банковата криза от юни 2014 г., през 2014 г. икономиката отбеляза приблизителен растеж от 1,5 % на годишна

база след растеж от 0,5 % и 1,1 % през 2012 г. и 2013 г. Основната движеща сила на растежа беше вътрешното търсене. Повишаването на заплатите и дефлацията доведоха до нарастване на разполагаемия доход, което доведе до по-високо потребление на домакинствата. Междувременно, дефлацията е постоянна от август 2013 г. През декември 2014 г. цените спаднаха с 0,9 % на годишна база поради по-ниските цени на храните, повлияни отчасти от забраната за внос от Русия, която доведе до свръхпредлагане, и от по-ниските цени на петрола.

Правителството поддържа благоразумна фискална политика, но е възможно да възникне фискален натиск в хода на разрешаването на затрудненията на банките. На фона на първоначалната цел за бюджетен дефицит от 1,8 % от БВП за 2014 г., неотдавна избраното правителство внесе промяна на бюджета, която предвижда дефицит от 3,7 % за 2014 г. Движещи сили на това влошаване са както недостатъчно ефективните приходи, така и свръхразходите. За спада в приходите способства по-ниската събираемост на данъците, докато държавните разходи нараснаха поради разходите, свързани с усилията за спасяване на банките, и разходите за инфраструктура след наводненията през лятото. След масовото изтегляне на суми от Корпоративна търговска банка (КТБ) през юни, правителството одобри заем в размер до 2 милиарда лева за Фонда за гарантиране на влоговете, който може да се използва за покриване на гарантираните влогове в КТБ. Очаква се по-високият от очаквания бюджетен дефицит и по-интензивното заемане на средства за предоставяне на ликвидност на финансовия сектор да повишат държавния дълг до около 28 % през 2014 г. Въпреки това, равнището на публичния дълг на България остава на предпоследно място в ЕС (след Естония) спрямо БВП, като по този начин осигурява възможности за фискална реакция.

Очаква се растежът да намалее още повече през 2015 г. Отлагането на пълното разрешаване на предизвикателствата пред банките за 2015 г. най-вероятно ще ограничи фискалното пространство и ръста на кредитите, като по този начин ще намали приноса на вътрешното търсене за растежа. Очаква се размерът на инвестициите да продължи да е нисък поради продължаващото нежелание на частния сектор да взема заеми и забавянето на финансираните от ЕС инвестиционни програми с настъпването на края на програмния период 2007–2013 г., както и прекратяването на проекта за газопровода „Южен поток“. В допълнение към това, износът най-вероятно ще бъде ограничен от продължаващата слабост на еврозоната. Като цяло очакваме през 2015 г. растежът да спадне до 0,8 %.

Ключовите рискове за икономическата прогноза през 2015 г. са продължителните затруднения в банковия сектор, продължителното възстановяване в еврозоната, както и влошаващото се геополитическо напрежение. Негативните косвени последици в банковия сектор, ако предстоящото решаване на проблемите не е напълно надеждно, могат допълнително да отслабят ръста в кредитирането. Продължителната слабост на еврозоната може да окаже още по-силно въздействие върху нетния износ, той като Европа е основният търговски партньор на България. И накрая, влошаващата се рецесия в Русия и геополитическото напрежение в Украйна могат да засегнат България чрез износа и вторични ефекти, както и чрез влошаване на доверието, в ситуация, в която външният дълг остава висок (не твърде далеч от 100 % от БВП), особено за частния сектор.

2.3 Контекст на структурната реформа

Въпреки напредналото състояние на прехода е ясно, че през последните години структурните реформи са били засегнати неблагоприятно от влошената икономическа среда и политическата несигурност. Подобно на голяма част от региона в преход, преходът в България е „зациклил“ в няколко отношения. Продължават да съществуват значителни структурни предизвикателства, включително следните:

- Ключов приоритет е да се развие общинския сектор, така че той да стане финансово устойчив и добре регулиран. Необходимите стъпки включват децентрализация, укрепване на способността на общините да изпълняват договорните си задължения и да привличат търговско финансиране, подкрепа за иновативните практики за опазване на околната среда (например енергоспестяващо улично осветление, намаляване на загубите на вода, подобро оползотворяване на отпадъците и т.н.), както и повишаване на капацитета на страната за усвояване на средства от ЕС, насочени за инвестиции в общинска инфраструктура.
- По-нататъшното отваряне на пазара в сектора на електроенергията в консултация с всички ключови заинтересовани лица от сектора е друг важен приоритет. За това са необходими постепенно намаляване на дела на продажбите на електроенергия по регулирани тарифи, внимателна преценка на невъзстановимите разходи, свързани със съществуващите споразумения за изкупуване на електроенергия, добре дефинирани нормативни актове, както и договорни споразумения и политическа подкрепа, които насърчават инвестиции в мрежовия капацитет и взаимната свързаност със съседните страни.
- Както стана ясно от фалита на четвъртата по големина търговска банка през юни 2014 г., подобряването на корпоративното управление в банките и по-нататъшното засилване на надеждността на банковия надзор са необходими, за да удържат бъдещи банкови затруднения и да се запази общественото доверие. Властите вече заявиха публично намерението си: (i) да извършат преглед на качеството на активите в края на 2015 г., (ii) да осъществят Програма за оценка на финансовия сектор с МВФ/Световната банка, като работата поне по няколко модула трябва да започне в началото на 2015 г., и (iii) да започнат подготовка за сключване на споразумение за тясно сътрудничество по единния надзорен механизъм (ЕНМ) с Европейската централна банка (т. нар. „включване в ЕНМ“), което ще помогне за подобряване на надзорната среда и утвърждаване на доверието, въпреки че този процес може да не бъде завършен през 2015 г. Налице са опасения и по отношение на небанковите институции, включително в сектора на застраховането и пенсионното осигуряване, и неотдавна правителството предложи промени в структурата.

2.4 Среда за осъществяване на стопанска дейност и правен контекст

Среда за осъществяване на стопанска дейност

През последните години условията за бизнес в България са се подобрили, но продължават да съществуват значителни проблеми, които допринасят за обясняването на ниското и спадащо равнище на ПЧИ в страната. Според доклада на Световната банка „Осъществяване на стопанска дейност“ (“Doing Business”) за 2014 г. България е на 58-о място от 189 държави. В доклада се изтъкват значителни недостатъци в области като получаването на разрешения за строеж, производството по несъстоятелност и получаването на електроенергия. В допълнение към това, в Изследване на средата за

стопанска дейност и резултатите от дейността на предприятията за 2008/2009 година (ИССДРДП IV) българските дружества идентифицираха като пречки пред развитието недостатъчно обучената работна сила, трудния достъп до финансиране и конкуренцията от страна на неформалния сектор. Правителството положи усилия в борбата срещу организираната престъпност и корупцията и това беше признато от Европейската комисия (ЕК) в редовните ѝ доклади по механизма за сътрудничество и проверка. Обаче последният механизъм за сътрудничество и проверка посочи недостатъци, които продължават да съществуват, особено в съдебната система, а Докладът за индекса на възприятието за корупция (ИВК) на „Прозрачност без граници“ постави България на 77-о място от общо 177 страни – сред най-ниските места в ЕС. От гледна точка на конкурентоспособността качеството на публичните институции в България, включително институциите, регулиращи дружествата за енергийни и водни услуги, е ниско в сравнение с повечето държави в ЕС. Според Доклада за глобалната конкурентоспособност на Световния икономически форум, България се нарежда на 112-о място от 148 страни по отношение на качеството на своите публични институции. По показателя обща конкурентоспособност България се представя сравнително добре, на 57-о място.

Правен контекст

След присъединяването си към ЕС през 2007 г. България продължи да актуализира търговското си законодателство, за да спази изискванията на ЕС. Последните положителни промени включват изменения в Кодекса за корпоративно управление, изменения в Търговския закон в областта на законодателството относно несъстоятелността и въвеждането на Закон за публично-частното партньорство. Нещо повече, правната рамка по отношение на обезпечените трансакции се счита за една от най-напредналите в региона.

Въпреки значителния напредък, постигнат в областта на търговското законодателство през последните години, липсата на прилагане на законите е била докладвана като основна слабост в различни области, включително корпоративното управление и обществените поръчки. А едно от най-големите предизвикателства в рамката на българското търговско право е съдебната система. Най-разпространените опасения от страна на ЕС във връзка със съдебната система включват неяснота по отношение на независимостта на съдебната система и необходимостта от по-голяма прозрачност и ефективност.

България е напълно интегрирана във вътрешния пазар на Европейския съюз и либерализацията на пазара е завършена в повечето сектори. Предприятията, които остава да бъдат частично или напълно приватизирани, включват няколко енергийни дружества и някои транспортни оператори. Трябва да се осигури възможност и за по-нататъшни публично-частни партньорства, свързани с някои от мащабните строителни проекти в енергийния сектор в страната.

2.5 Достъп до капитал

Съществуващата среда изпраща смесени сигнали за достъпа на България и местните кредитополучатели до капитал. Положителното е, че правителството поддържаше много силни фискални и макроикономически политики (това се вижда от сегашното съотношение „дълг към БВП“ – 23 %). Тези макроикономически резултати помогнаха за запазването на силните рейтинги, присъдени от основните агенции за кредитен

рейтинг. Пазарът на държавни облигации е добре развит, обаче ликвидността на вторичния пазар остава недостатъчна. Благодарение на благоразумната фискална политика, следвана през последните няколко години, доходността на последните емисии е благоприятна.

Частни източници на капитал

Банков сектор: Въпреки високата ликвидност в банковата система, ръстът на кредитирането е скромнен, тъй като банките продължават да са консервативни в решенията си за отпускане на заеми и търсенето на инвестиционно финансиране почти изцяло се ръководи от безвъзмездните помощи, отпускани от ЕС, или схемите със споделяне на риск.

Българският банков сектор в голяма степен е собственост на чуждестранни лица (с пазарен дял от 77%), състои се от 28 банки, като десетте най-големи банки контролират над 80% от активите на сектора. От 2007 г. нивото на активите на банковия сектор е относително постоянно като дял от номиналния БВП, като достигна 110% през 2013 г., около средното за региона на ЦИЕ, но значително по-ниско от нивото на развитите пазари. Въпреки кризата, която засегна две банки през лятото на 2014 г., банковият сектор остава стабилен, добре капитализиран и високо ликвиден, като ликвидните активи съставляват една-трета от общите активи на системата, тъй като депозитите нарастват по-бързо от заемите. Въпреки това равнището на необслужваните кредити е високо – 16,7% към края на 2014 г., въпреки че спадна малко спрямо върховата стойност от 18,1% през септември 2014 г.

Брутният ръст на кредитите за клиенти спадна значително след годините на бума преди кризата и беше около 3% през 2012 г., 0,4% през 2013 г. и 1% за първите девет месеца на 2014 г. (като групата на КТБ не е включена в данните за 2013 г. и септември 2014 г.), и е насочен предимно към корпоративния сектор. Ръстът на депозитите продължава да е силен, с над 8% за 2012 г. и 2013 г. и 6,4% за първите девет месеца на 2014 г. (като групата на КТБ не е включена), като депозитите заемат над 80% от общите задължения на банковия сектор и съотношението „заеми / депозити“ е близо до 80%. Увеличената депозитна база и намаляващите лихвени проценти по депозитите, силната конкуренция между банките на пазара и субсидираните условия на финансираните от ЕС финансови средства на пазара доведоха до спад в доходността от кредитиране. Съгласно доклади на БНБ и Министерството на финансите, средната доходност по потребителски заеми за банковия сектор през първите девет месеца на 2014 г. е била 6,4% (2013 г.: 7,2%, 2012 г.: 7,7%).

Микрофинансиране: Сегментът на микрофинансирането се доминира от доставчиците на бързи кредити (които предлагат заеми при доста високи лихвени проценти) и от фирми за потребителско и микрофинансиране, които са притежавани от банки. Съществуват малко на брой традиционни финансови институции, които използват и програми, финансирани от ЕС (като Механизма за микрофинансиране „Прогрес“). По-голямата част от портфейлите в този сегмент принадлежат на частни лица. Средното качество на кредитните портфейли в сегмента на микрофинансирането е лошо и много от заемодателите в тази ниша срещат трудности при получаването на финансиране. Повечето банки предпочитат да насочат дейностите си по кредитиране към по-силни компании с по-нисък рисков профил. По този начин микрофинансирането остава недоразвита част от пазара, като общото предоставяне на кредити намалява.

Дялови инвестиционни фондове: Дейностите, свързани с частен капитал и рисков капитал в страната, са до голяма степен ограничени до програми, подпомагани със средства от ЕС (например Jeremie). Търсенето на финансиране посредством емитиране на дялове/акции е все още слабо, до известна степен поради недостатъчния капацитет на предприемачите да се възползват от тази форма на финансиране и поради очакванията за високи оценки. Към момента по-голямата част от дружествата, които получават финансиране на ранен етап чрез емитиране на дялове/акции, работят в областта на ИТ и комуникациите, мобилните и уеб приложения, електронната търговия и дигиталните медии.

Капиталовите пазари в България са недоразвити и относително неликвидни. Ниският държавен дълг и неограниченият достъп до първичното търгуване означават, че търговската дейност на вторичния пазар е много ограничена. Въпреки че на Българската фондова борса („БФБ“) са регистрирани 380 дружества, капитализацията и оборотът в следкризисния период са ниски и новите регистрации са рядкост. Държавата продължава да бъде мажоритарен собственик на БФБ, въпреки че се проведеха първоначални дискусии и подготвителни работи за приватизацията ѝ.

Предвид проблемите в банковата система и появата на пенсионни фондове, може би има възможност за увеличаване използването на небанкови инструменти за финансиране (като например корпоративни облигации и първични публични предлагания) за набиране на капитал. От основно значение за това ще бъде прегледът на структурата на разходите за емитиране, както и собствеността и оперативната структура на БФБ и ЦД. Очаква се неотдавнашният регионален проект за свързване на борсите в Югоизточна Европа, подкрепен от ЕБВР, да засили интеграцията между регионалните фондови борси и да подобри възможностите за набиране на финансиране чрез капиталовите пазари.

Финансиране от Европейския съюз и многостранно развито банково финансиране

През обхванатия от Стратегията период финансовото участие на други международни финансови институции, с изключение на Европейската инвестиционна банка (ЕИБ), беше много ограничено. Световната банка не отпусна ново финансиране, но продължи да предоставя консултации на правителството чрез своите подлежащи на възстановяване консултантски услуги в областта на приходите от пътни такси, конкуренцията и търговските практики в сектора на търговията на дребно, водоснабдяването и канализацията, и иновациите. МФК инвестира приблизително 50 милиона евро средно годишно. Черноморската банка за търговия и развитие не финансира нови проекти през периода.

Средства от ЕС: През последните няколко години усвояването на средствата от ЕС беше основната движеща сила в основата на финансирането на публични и частни проекти в България, чрез безвъзмездни помощи или субсидирано финансиране, често допълвано от МФИ, местния банков сектор и частен капитал. Всъщност е изчислено, че финансирането на инфраструктурата, голяма част от която е финансирана от фондове на ЕС, е помогнало на България да запази своя положителен, макар и малък ръст в последните няколко години.

Проектите в секторите на общинското развитие, водите и пътната инфраструктура бяха финансирани чрез Оперативните програми по Структурните фондове на ЕС (най-големите от които бяха ОП „Регионално развитие“ и ОП „Околна среда“) с много висок

процент на безвъзмездната помощ и мостово финансиране или съфинансиране за проектите, предоставено главно от фонда – държавна собственост ФЛАГ, съфинансиране от ЕБВР и търговски банки. Развитието на публичния сектор беше подпомагано и финансирано и от ЕИБ. По време на обхванатия от Стратегията период политическата нестабилност, забавените реформи, лошото финансово състояние на публичните бенефициенти, както и проблеми, свързани с управлението и изпълнението на обществени поръчки, създадоха затруднения за ефективното и навременно усвояване на средствата от ЕС и в действителност редица ОП бяха спрени през 2014 г. Сегашното правителство успя да освободи замразеното финансиране и съсредоточава усилията си върху финализирането на използването на ОП за периода 2007–2013 г. и след това ефективното оползотворяване на ОП за периода 2014–2020 г. (към края на 2014 г. България е усвоила приблизително 65,5 % от отпуснатото финансиране от ЕС за програмния период 2007-2013, но разплащанията ще продължат и през 2015г.). В допълнение към това, в началото на 2015 г. България внесе в Специалната работна група за инвестициите в ЕС 18 проекта, които да бъдат оценени като част от цялостния пакет за работни места, растеж и инвестиции (плана „Юнкер“). Внесените проекти са в областта на транспорта, енергетиката, иновациите и околната среда и предвиждат общо финансиране в размер на 3,5 млрд. евро, от които само 4 % ще бъдат потенциално отворени за частно финансиране.

Средствата от ЕС също така изиграха важна роля във финансирането на частния сектор, с финансиране чрез безвъзмездни помощи (до 50 % от инвестициите по проекта за МСП и до 70 % за енергийна ефективност за жилищни сгради), както и със субсидирано финансиране за отпускане на заеми и фондове за дялови инвестиции (средства по Jeremie, вижте по-долу).

Европейски инвестиционни фондове (Джереми/Jeremie): Револвиращият холдингов фонд Джереми, управляван от ЕИФ, управлява 350 млн. евро от ОП „Конкурентоспособност“, като обхваща почти целия спектър от финансиране за МСП, от средства за стартиране на бизнес през средства за рисков капитал и средства за съвместно инвестиране до средства от търговски банки (с портфейл с гаранция срещу първа загуба и портфейл от заеми със споделяне на риска). Тези средства се очаква да достигнат 800 млн. евро финансиране за МСП до 2015 г. чрез заеми от търговски банки и частни фондове за дялови инвестиции.

Около 80 % от насочените чрез търговските банки средства (около 260 млн. евро) са използвани за около 2 години от началото на програмата. Фондовете за дялови инвестиции по Jeremie също постигнаха голям успех, особено двата фонда за средства за стартиране на бизнес Eleven и Launchhub, съсредоточени главно върху новосъздадени ИТ дружества, и управляват портфейл от 30 млн. евро. Тези фондове са уникални за региона и предприемачи от съседни държави имат достъп до финансирането (стига да регистрират дружество в България).

Европейска инвестиционна банка: ЕИБ отпусна финансиране за големи инфраструктурни проекти (300 млн. евро средногодишно през последните 4 години, главно в областта на транспорта и управлението на отпадъци), често в сътрудничество с проекти, финансирани с безвъзмездна помощ от ЕС. ЕИБ и ЕИФ също работиха с банки за предоставяне на нисколихвени заеми на корпоративния сектор и с мениджъри на фондове за създаване на фондове за дялови инвестиции за по-малки дружества. През периода 2012–2015 г. от финансиране от ЕИБ са се възползвали широко както частният, така и публичният сектор.

2.6 Социален контекст

Равнището на безработицата е постоянен проблем в България през последните пет години. В края на 2014 г. общият процент на безработица беше 11,5 %, като процентът при мъжете е малко по-висок (12,3 %) от този при жените (10,4 %). Около 60 % от безработните са били безработни повече от една година. Младежката безработица е особено тежка и достигна 23,9 % през 2014 г. Общият коефициент на активност на работна ръка (68,4 % през 2013 г.) е близък до средната стойност за ЕС (71,9 %).

През 2013 г. България се нареди на 38-о място от 148 държави (на 12-о място от 35-те държави, в които Банката осъществява дейност) в Индекса на неравенството между половете, съставна оценка на различията между половете от гледна точка на репродуктивното здраве, участието на работната сила и политическото представителство. През същата година участието на работната ръка сред жените беше 48 % спрямо 59 % за мъжете. Българските жени са представени добре на ръководни длъжности в бизнеса и политиката и заемат 25 % от местата в Народното събрание и почти една трета от министерствата. Неравнопоставеността между половете по отношение на достъпа до финансиране е средна. Въпреки съществените подобрения в законодателството и действията на правителството, трафикът на жени продължава да е важен свързан с пола проблем. Положението на жените и момичетата в малцинствата също заслужава особено внимание, тъй като при тях се съчетават последиците от изключването на базата на техния пол и тяхната етническа група.

2.7 Контекст на енергийната ефективност и изменението на климата

Енергийната интензивност в България остава над 5 пъти по-висока от средната стойност за ЕС-28 и въпреки че от началото на 1990 г. България е намалила енергийната си интензивност наполовина, тя остава най-малко енергийно ефективната икономика в ЕС (а именно 1,31 спрямо 0,24 CO₂/БВП). В допълнение към това, секторът на електроенергията е изправен пред сериозна ликвидна криза (със забавяне на плащанията в рамките на целия енергиен цикъл, от суровините (въглища, газ) през производителите и дистрибуторите на енергия до крайните потребители). За стабилността в сектора ще бъдат необходими корекции на цените, нов капитал и, най-важно, усъвършенствана нормативна база. Съществуващата в момента система с ниски тарифи и кръстосано субсидиране не осигурява стимули за икономия на енергия. Следователно повишаването на енергийната ефективност във всички сектори е важна за намаляването на нарастващото търсене на електроенергия и подкрепа на устойчиво икономическо развитие. В допълнение към това, една програма за консултантска помощ за Дружества за предоставяне на енергийни услуги би могла да помогне на общините да обмислят и структурират договори за поддръжка на сгради с Дружества за предоставяне на енергийни услуги.

По отношение на дейностите за приспособяване, има потенциал в развитието на дейности за устойчивост на климатичните влияния / водна ефективност във водната инфраструктура и ефективното използване на водите в промишлеността (включително промишленото производство, селското стопанство и свързаните с него отрасли, минното дело, и т.н.).

3. СТРАТЕГИЧЕСКА ОРИЕНТАЦИЯ

3.1 Стратегически насоки

Влизането на България в ЕС през 2007 г. последва след продължителен период на реформи, силен икономически растеж и засилена интеграция в европейските и световните пазари. Оттогава насам, обаче, страната беше засегната от световната икономическа криза през 2008/2009 г. и последвалата криза в еврозоната, усложнена неотдавна от период на политическа нестабилност. Няколкото години на рецесия и анемичен растеж бяха придружени от по-висока безработица, по-ниски инвестиции и увеличаване на регионалните различия. В тази среда развитието на прехода беше доста по-колебливо, отколкото в навечерието на присъединяването към ЕС, и дори в някои случаи посоката му беше обърната. Това доведе до затруднения за Банката при оползотворяването на финансирането за насърчаване на реформите, особено на държавно и общинско равнище, като търсенето на финансиране от Банката в корпоративния и финансовия сектор също беше по-слабо поради цялостната икономическа ситуация и ниските нива на инвестиции. Независимо от статута на България като държава-членка на ЕС и напредналия етап на реформите в много сектори, страната все още е изправена пред значителни предизвикателства пред реформите в идните години.

В този контекст, основната цел на дейността на Банката през предстоящия период на Стратегията за България ще бъде да се създаде нов тласък за реформи, за да се подпомага растежа чрез инвестиции и политически диалог и да се даде нов тласък на прехода. Банката ще се стреми към постигането на тази цел по следните начини:

- **Повишаване на конкурентоспособността чрез увеличаване на ефективността, управлението и иновациите:** Въпреки че корпоративното управление и бизнес стандартите са се подобрили след присъединяването към ЕС през 2007 г., продължават да съществуват големи възможности за привеждане на уменията, управлението и управленските практики в по-голямо съответствие с международните стандарти. През последните години условията за бизнес в България са се подобрили в няколко отношения, но определено продължават да съществуват проблеми, които възпрепятстват инвестициите, по-специално по отношение на издаването на разрешения и лицензи, трудовите договори и процедурите по несъстоятелност. Малките по мащаб операции в ключови сектори също влияе върху конкурентоспособността на българските фирми. Като се имат предвид посочените по-горе проблеми, Банката ще подпомага финансовото реструктуриране и ще осигурява дългосрочно финансиране на инвестиции за повишаване на конкурентоспособността, енергийната ефективност и ефективността на ресурсите. Банката ще подпомага също така регионалната икономическа интеграция чрез предоставяне на финансиране за трансгранични инвестиции и износ. За по-малките дружества Банката ще работи с и чрез финансови посредници, за да осигури достатъчен достъп до средствата. Банката би могла да разшири консултантските дейности за бизнеса, въпреки че това ще зависи от достъпа до средства от донори и бюджетни средства. Накрая, на национално равнище, целенасочени консултантски задания ще разглеждат пречките пред осъществяването на стопанска дейност.

- Укрепване на посредничеството във финансовия сектор чрез целенасочени инвестиции и по-добро управление:** Рентабилността в целия банков сектор спадна и може да е необходима консолидация в сектора. След неотдашното закриване на Корпоративна Търговска Банка, Националната банка и правителството – независимо и съвместно с международни партньори – са започнали работа по редица инициативи, чиято цел е да се възстанови изцяло доверието на обществото към сектора. Те също така изразиха своето намерение да се включат в Единния надзорен механизъм (ЕНМ), при който Европейската централна банка (ЕЦБ) е органът, упражняващ пряк надзор върху големи трансгранични банки. Като има предвид високата степен на ликвидност в българските търговски банки в момента, Банката ще проучи продуктите със споделяне на риска или продукти, съчетани с безвъзмездни средства, с цел подпомагане на цялостното посредничество и по-специално развитието на ММСП. Тя също така ще подпомага консолидирането на сектора, където е необходимо, и ще помогне за справянето с високото равнище на необслужваните кредити. Банката ще се стреми да подпомогне и фонда за гарантиране на влоговете с комбинация от инвестиции и политически диалог.
- Намаляване на различията в инфраструктурата чрез комерсиализация, реформи и ефективност:** Години на недостатъчни инвестиции и ограничено участие на частния сектор са довели до влошено качество на общинската и националната инфраструктура. По-специално, общините и държавните агенции трябва да укрепят техническите умения за планиране, възлагане на обществени поръчки и управление на проекти, за да се възползват от наличното финансиране. Съоръженията за транспортиране и съхраняване на газ, които са от ключово значение за енергийната сигурност на страната, ще се възползват от разширена комерсиализация и инвестиции. Енергийната система функционира по неустойчив начин. Тарифите за крайните потребители са по-ниски от производствените разходи и това възпрепятства дългосрочните инвестиции. България продължава да е икономиката с най-ниска енергийна ефективност в ЕС и действащите политики не осигуряват рамка, допринасяща за инвестиции в сектора. В този контекст Банката ще се стреми да подпомага развитието и участието на частния сектор в транспортната и газова инфраструктура, както и на общинско равнище, в области като управлението на водите и отпадъците, централното топлоподаване и градския, националния и международния транспорт. Банката ще работи заедно с властите, за да улесни оползотворяването на наличните средства от структурните фондове на ЕС чрез новосъздадени финансови инструменти, които отчитат ясно потребностите на прехода. В енергийния сектор Банката е готова да поднови диалога с властите с цел да подкрепи разработването и изпълнението на дългосрочна енергийна стратегия, включително укрепването на регулаторния орган и прегледа на тарифните политики. При условие че това задание доведе до подобряване на институционалната и регулаторната среда в сектора, впоследствие Банката може да предостави инвестиции в подкрепа на икономическите и техническите показатели на предприятията за комунални услуги, като същевременно продължи инвестициите в енергийна ефективност в цялата икономика.

3.2 Ключови предизвикателства и дейности на Банката

Тема 1: Повишаване на конкурентоспособността чрез увеличаване на ефективността, управлението и иновациите

Предизвикателства, свързани с прехода

- Стандартите за ръководене, управление и умения в дружествата от частния сектор често изостават от тези в международните конкуренти на България. Последният Доклад за прехода подчерта необходимостта от подобряване на иновациите в цялата икономика – по отношение на процеси, продукти, маркетинг или организационни иновации. Това ще помогне за повишаване на ефективността и оттам производителността, като потенциална движеща сила на растежа на фона на свиващо се население (от близо 9 милиона през 1990 г. до около 7 милиона в момента).
- Малкият мащаб на операциите задържа перспективите за растеж във важни сектори като селското стопанство и свързаните с него отрасли и туризма. В определени случаи консолидирането би позволило на българските фирми да се конкурират по-ефективно в международна среда с по-големи финансови или технически ресурси.
- Безпокойства относно прилагането на законите по непрозрачен или произволен начин подкопават доверието на инвеститорите и това, наред с цикличните икономически проблеми, е довело до спад на ПЧИ от гледна точка както на размера на проектите, така и на броя на инвестициите. ПЧИ са намалели от рекордните над 30 % от БВП през 2007 г. до по-малко от 3 % през 2014 г. Реагирането на тези безпокойства на инвеститорите би помогнало в привличането на необходимите инвестиции, които ще допринесат за конкурентоспособността на корпоративния сектор чрез пренос на умения и увеличена конкуренция. Други аспекти на бизнес средата, по отношение на които предприятията са изразили безпокойство, включват забавянето и липсата на прозрачност при получаването на разрешителни и лицензии.

Оперативна реакция

Чрез своите инвестиции и политически консултации Банката ще се стреми да се справи с тези предизвикателства на прехода като подпомогне водения от частния сектор растеж. По-конкретно, Банката:

- Ще подпомага фирми, които инвестират в модернизирани оборудване и технология и които също така се нуждаят от усъвършенстване на стандартите за осъществяване на дейност и управлението. Способността на Банката да предлага разнообразие от дългосрочно финансиране под формата както на капиталови, така и на дългови продукти е от особена важност. Въпреки че признава, че определени сектори на икономиката са се възползвали от по-голям достъп до финансиране от търговски банки, Банката продължава да е допълваща в редица сектори – промишлено производство, недвижими имоти, селско стопанство и свързаните с него отрасли по цялата верига на стойността, и услуги, – тъй като дружествата във всички ключови сектори са изправени пред еднакви пречки при получаването на по-дългосрочно финансиране.
- За по-малките дружества Банката е предложила да възобнови програмите за предоставяне на консултантски услуги на малкия бизнес, за да подпомогне МСП в усъвършенстването на дейността, финансовото управление и възприемането на

най-добрите стандарти. Това, обаче, зависи от достъпа до средства от донори или средства от държавния бюджет. Тук следва да се изготви подходяща стратегия за предаване, при която участието на Банката не следва да е необходимо след 3–5 години. Банката ще продължи да прилага други инструменти за подпомагане на МСП, включително продукти със споделяне на риска с цел насърчаване на отпускането на финансиране за МСП от банките и лизинговите компании и усвояване на високата в момента ликвидност, частни капиталови фондове, както и преки инвестиции от страна на Банката.

- Ще подпомага развитието на иновативна икономика / икономика „на знанието“, която може да се възползва от силните страни на държавата в областта на образованието, инженерните науки и изчислителните технологии. Механизмът за местни предприятия (ММП) и възобновените дейности на фондовете за инвестиции в дялово участие и квази-собствен капитал могат да бъдат особено подходящи, като се вземе предвид размера на българските дружества в този сектор. Например, Банката работи с властите и ЕИФ, за да въведе капиталов фонд за финансиране от тип „мецанин“ за средни по размер дружества с възможности за растеж.
- Тъй като дружествата се стремят да намалят задлъжнялостта и да рестартират заслужаващи доверие бизнес планове, Банката ще работи със съфинансиращи институции (банки и фондове), за да помогне за финансово и оперативно реструктуриране с висок демонстративен ефект, като ще има за цел пазарна консолидация и/или подобряване на управлението и корпоративното управление.
- Ще подпомага входящи и изходящи ПЧИ, особено проекти с компоненти за пренос на важни умения или технологии или въвеждане на по-високи стандарти в страната, с особено съсредоточаване върху спонсори и проекти от региона, които представляват нарастващ дял от влизашите в страната чуждестранни инвестиции. Ще продължи да подпомага износа посредством трансгранично и предекспортно търговско финансиране, както и потенциално чрез консултантски услуги за МСП с цел подобряване на готовността за износ.
- Ще подпомага инвеститори в отдалечени региони с традиционно недостатъчни услуги, особено в онези части на страната, в които безработицата е висока и определени групи на обществото са изключени от икономическите възможности. На практика, корпорации от съседните страни често разполагат своите инвестиции в по-отдалечените региони по общите граници.
- Като инструмент за развитие на бизнеса, Банката ще продължи да се занимава с частния сектор и да предоставя енергийни одити директно на частни фирми във всички сектори като средство за идентифициране на устойчиви възможности за инвестиции в съответствие с Инициативата на Банката за устойчива енергия във всички сектори и отрасли в България. В допълнение към това ЕБВР ще разшири операциите си, за да обърне внимание на ефективността на ресурсите в рамките на Инициативата си за устойчиви ресурси, и ще допринесе положително за належащия проблем с ефективността на водите в частния сектор (например, селското стопанство и свързаните с него отрасли) и общинския сектор.

Политически диалог

- Банката ще продължи активното си участие в работни групи на инвеститорите и бизнес асоциации, както и в широкообхватния си диалог с правителството и между МФИ, за да се справи със съществуващите проблеми в бизнес климата.
- Банката ще продължи да предоставя целенасочени правни консултации за прехода по въпроси, които оказват влияние върху развитието на бизнеса. Те могат да включват консултации в полза на Министерството на правосъдието за усъвършенстване на Закона за неплатежоспособността на търговските дружества, както и инициативи за обучение на съдии/съдилища с цел развиване на капацитет за работа със свързани с бизнеса дела, особено дела по спорове относно финансови и бизнес транзакции.
- Ако програмата за консултантски услуги за малкия бизнес бъде възобновена, Банката ще предостави съвет на органите за начините за устойчивото ѝ управление, така че да се улесни предаването ѝ.

Тема 1: Повишаване на конкурентоспособността чрез увеличаване на ефективността, управлението и иновациите

#	ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА	ЦЕЛИ	ДЕЙНОСТИ	ПОКАЗАТЕЛИ [метрични/базови]
1.1	Пречка за конкурентоспособността е малкият размер на местните дружества и слабо корпоративно управление и управленски умения.	Подобряване на управленските умения и управлението в полза на конкурентоспособността, подкрепа за консолидирането на сектора	<ul style="list-style-type: none"> ■ Преки инвестиции, включително финансово реструктуриране, подпомагане на по-доброто управление и пазарна консолидация ■ Улесняване възобновяването на Услугите на Банката за малкия бизнес в България 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Доказателство за финансово / оперативно подобрене, както и усъвършенствано корпоративно управление и бизнес стандарти по клиенти (<i>Базова стойност – 0</i>) ■ ПУМБ / СНВП показатели за броя фирми – клиенти, които са отчели повишена производителност / заетост (<i>Базови стойности – определят се при одобряването на проектите</i>) и възстановени ПУМБ, устойчиви чрез местни източници на финансиране [цел: до 2018 г.] (<i>Базова стойност – неприложимо</i>)
1.2	Необходимост от усъвършенстване на иновациите в цялата икономика с цел да се помогне за повишаване на ефективността и, оттам, производителността	Подпомагане на иновациите в корпоративните субекти по отношение на процеси, продукти и маркетинг	<ul style="list-style-type: none"> ■ Преки инвестиции за подпомагане разработването на нови продукти, модернизирането на технологии и процеси и преноса на умения ■ Съфинансиране, съвместно с чуждестранни и местни инвеститори, на инвестиции в „икономика на знанията“, водеща до по-високи стандарти или умения ■ Помощ за фондове за дялови инвестиции. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Доказателства за успешно въвеждане на нови иновативни процеси, продукти и стандарти от фирмите – клиенти (брой успешни проекти и качество) (<i>Базови стойности – определят се при одобряването на проектите</i>)
1.3	В средата за стопанска дейност е възможно подобрене в няколко области: например производството по несъстоятелност, получаването на разрешителни и лицензии и трудовите договори	Помощ за усъвършенстване на средата за стопанска дейност в избрани области	<ul style="list-style-type: none"> ■ Политически диалог / консултантски услуги по избрани теми, като законодателството в областта на несъстоятелността 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Доказателства за успешни подобрения в средата за стопанска дейност (например, законодателството в областта на несъстоятелността) в резултат на политическия диалог на Банката (<i>Базова стойност – неприложимо</i>)
<p>Контекстуален показател Δ Индекс за съвършенство на бизнеса (базова стойност за 2014 г: 105-о място). <i>Източник: Индекс за глобална конкурентоспособност (Световен икономически форум)</i></p>				

Тема 2: Укрепване на посредничеството във финансовия сектор чрез целенасочени инвестиции и по-добро управление:

Предизвикателства, свързани с прехода

- Въпреки бързите успешни действия на властите след масовото изтегляне на суми от две големи банки в страната през лятото 2014 г., бяха повдигнати въпроси относно необходимостта от засилването на регулацията на банките и небанковите финансови институции, банковия надзор и корпоративното управление. Въпреки че намерението на властите да започнат подготовка за сключване на споразумение за тясно сътрудничество по единния надзорен механизъм (ЕНМ) с Европейската централна банка (ЕЦБ) ще бъде труден процес за властите и за самите банки и най-вероятно ще отнеме известно време, той би трябвало да помогне за възстановяването на пълното доверие в управлението, регулирането и надзора на сектора.
- Като се има предвид ниската доходност на голям брой търговски банки, известна консолидация ще допринесе за справяне с капиталовите ограничения, характерни за някои по-малки играчи и някои дъщерни дружества на чуждестранни фирми.
- Въпреки че равнището на необслужваните кредити остава високо, изглежда не се предприемат координирани действия за успешното разрешаване на този проблем. Следователно трябва да се развие функциониращ отрасъл за обслужване на необслужваните кредити, особено по отношение на корпоративните и обезпечените кредити.
- Кредитирането и инвестиционната дейност на банките най-общо са възпрепятствани от недостатъци в съдебната система и по-конкретно режима на несъстоятелността. Банките и корпоративните субекти многократно са изразявали безпокойство за способността си да налагат изпълнението на договори за заем и други договори.
- Въпреки достатъчната ликвидност в банковия сектор, липсата на допустимо обезпечение ограничава финансирането за ММСП и новосъздадени предприятия, особено в регионите. Увеличаването на кредитирането от банките без обезпечение, особено за ММСП, продължава да е предизвикателство. В допълнение към това достъпът до дялов капитал за малките фирми и иновативните предприятия е ограничен. Местните възможности за финансиране чрез емитиране на облигации, синдикирани заеми и различни възможности, предлагани от дялово участие, трябва да бъдат развити за банковия сектор.
- Пазарът на корпоративни облигации е недоразвит и обемът извън държавните облигации продължава да е малък.

Оперативна реакция

- Банката ще работи с банките и регулатора, за да насърчи продажбите на необслужвани кредити, включително чрез инвестиции в портфейли от необслужвани кредити, мобилизиране на специализирани инвеститори в необслужвани кредити или финансиране на дружества, управляващи активите по необслужвани кредити. В допълнение към това Банката ще подпомага създаването на надеждни местни мениджъри на активи по корпоративни и обезпечени необслужвани кредити, които могат ефективно да обслужват корпоративни и обезпечени необслужвани кредити извън банковата система.

- С цел повишаване на общественото доверие в банковия сектор, Банката също така ще се стреми да предоставя стендбай финансиране и евентуално техническа помощ на българския Фонд за гарантиране на депозитите с цел временно покриване на потребностите му от финансиране докато бъдат натрупани достатъчно резерви, и ще подкрепя реформи в законодателството и процедурите. Тази дейност ще се координира както с българските, така и с международните партньори, за да се разработи добре структурирана реакция в отговор на безпокойствата в сектора.
- Когато възникнат възможности, Банката би могла да работи със стратегически или финансови инвеститори в помощ на сливания и придобивания в сектора с цел да осигури здрава и конкурентоспособна банкова система и да помогне за подобряване на практиките в областта на корпоративното управление.
- За да подобри достъпа на малки и средни дружества до финансиране, Банката ще отпусне кредитни линии на банките и лизинговите дружества за финансиране на ММСП, енергийна ефективност чрез Механизми за финансиране на устойчива енергия (МФУЕ), търговско финансиране и факторинг. Финансирането вероятно ще трябва да се насочи към определени недостатъчно обслужени цели или, предвид апетита на търговските банки към риска, към продукти със споделяне на риска. В това отношение ЕБВР ще работи със своите банки – партньори и националните власти по обмислянето и разработването на продукти със споделяне на риска за улесняване на банките при отпускане на финансиране на сектора на МСП.
- Тъй като не се очаква ликвидността от краткосрочни депозити да продължи да бъде толкова значителна част от финансирането, колкото е в момента, Банката ще се стреми да подпомага емитиране на облигации от банките и корпоративните субекти и синдикирани кредитни сделки, за да допринесе за развитието на капиталовите пазари в страната. Банката също така ще се стреми да подпомага решения, основани на капиталовите пазари, като потенциален източник на финансиране посредством емитиране на дялове/акции за местните дружества
- ЕБВР ще се стреми да осигури подкрепа за институции и изграждане на капацитет с цел укрепване на инфраструктурата на капиталовия пазар в страната, т.е. чрез подкрепа за приватизацията на фондовата борса и подобряване на връзките на капиталовите пазари с други съседни страни.
- Банката ще продължи да наблюдава възможностите за ангажиране в секторите на застраховането и пенсионното осигуряване и може да реагира, според нуждите, с политически диалог и също така с финансиране за подпомагане консолидирането в отрасъла и по-специално за допълнително укрепване на пенсионните фондове.

Политически диалог

- В тясно сътрудничество с други МФИ Банката ще предостави помощ на Фонда за гарантиране на влоговете в банките (ФГВБ) и други подходящи финансови органи при поискване, за да подпомогне осъществяването на подходящи организационни и процедурни промени, както и с цел изграждане на капацитет, както беше препоръчано от съответните технически оценки за усъвършенстване на регулаторната рамка.
- При условие, че е налице интерес и ангажираност от страна на властите, Банката ще работи с финансови и съдебни органи в България, участниците на пазара и

други МФИ в рамките на Виенската инициативата на Банката и по други начини, за да постигне напредък по програмата за разрешаване на проблемите с необслужваните кредити. Както беше посочено в Тема 1, Банката би могла да предостави техническа помощ и консултации за усъвършенстване на Закона за неплатежоспособността на търговските дружества и да помогне за изграждането на капацитета на съдиите за работа по дела за несъстоятелност (оздравяване) и принудително изпълнение. Освен това Банката ще търси възможности за обучение на търговските банки за прилагане на най-добрите практики за корпоративно реструктуриране. Това би помогнало на банките и вторичните инвеститори, тъй като би им предоставило по-ефикасни средства за разрешаване на проблемите, свързани с необслужваните кредити, и реализиране на тяхната стойност.

- Както беше посочено по-горе, Банката е на разположение, ако това бъде поискано от нея, за предоставяне на политически указания по пенсионната реформа, където до момента страната е на водещо място чрез разработването на публична и частна пенсионна система с три стълба.

Тема 2: Укрепване на посредничеството във финансовия сектор чрез целенасочени инвестиции и по-добро управление:

#	ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА	ЦЕЛИ	ДЕЙНОСТИ	ПОКАЗАТЕЛИ [метрични/базови]
2.1	В нормативните актове в областта на банките и небанковите финансови институции и в корпоративното управление продължават да съществуват някои важни пропуски, които се засилват от раздробеността на пазара	Подпомагане на подобрения в рамката за гарантиране на влоговете и оказване на помощ за пазарна консолидация, ако възникне възможност за това	<ul style="list-style-type: none"> ■ Консултации за Фонда за гарантиране на влоговете ■ Подпомагане на сливанията и придобиванията в банковия сектор 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Доказателства за подобрения в рамката за гарантиране на влоговете в резултат на политическия диалог на Банката (<i>Базова стойност – неприложимо</i>)
2.2	Достъпът до финансиране остава труден за МСП и се затруднява от високите равнища на необслужваните кредити в балансите на банките	Справяне с пречките пред достъпа до финансиране за недостатъчно обслужваните сегменти, включително търсене на решение на проблема с високото равнище на необслужваните кредити	<ul style="list-style-type: none"> ■ Финансиране за МСП чрез кредитни линии за банки – партньори и частни фондове за инвестиране в дялово участие и рисков капитал ■ Уреждане / продажба на необслужваните кредити, подпомагане на бранша на управителите на активите по необслужваните кредити ■ Политически диалог за разрешаване на проблема с необслужваните кредити (включително рамка за обявяване на неплатежоспособност на търговски дружества от съда и принудително изпълнение) 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Брой и обем на всички заеми и договори за лизинг, отпуснати / сключени от клиентите – банки / лизингови дружества с ММСП (например чрез МФУЕ) <i>Базови стойности – определят се при одобряването на проектите</i> ■ Намаляване на съотношенията на необслужваните кредити в целия сектор и, ако е уместно, отнасяне към дейностите на Банката (<i>Базова стойност за 2014 г. – -16,7%</i>)
2.3	Капиталовите пазари продължават да са недоразвити, особено пазарите на дълг, на които обемът извън държавните облигации остава малък	Подкрепа за развитието на капиталовите пазари, по-специално пазара на корпоративни облигации	<ul style="list-style-type: none"> ■ Подпомагане на емитирането на облигации от банките и корпоративните субекти ■ Подпомагане на разработването на инструменти на капиталовия пазар за финансиране на МСП чрез емитиране на дялове/акции ■ Инвестиции в и съвети относно инфраструктурата на капиталовите пазари 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Доказателства за подобрения в пазарите на корпоративни облигации (например нови емисии, [Базова стойност за 2013 г: 381 регистрирани на борсата дружества] увеличени обеми, [Базова стойност за 2013 г: непогасени корпоративни облигации: 2,8 % от БВП, пазарна капитализация: 13,1 % от БВП, %]) и, ако е уместно, отнасяне към дейностите на Банката
Контекстуален показател Δ Развитие на финансовите пазари (<i>базова стойност за 2014 г.: 60^о място / 4.2</i>). Източник: Индекс за глобална конкурентоспособност (Световен икономически форум)				

Тема 3: Намаляване на различията в инфраструктурата чрез нови пазарни разработки, реформи и ефективност

Предизвикателства, свързани с прехода

- Повечето общини са доста малки и не разполагат с финансови и технически възможности. Почти всички общини трябва да засилят техническите си умения в областта на планирането, обществените поръчки и управлението на проекти. Консолидирането на общинския сектор и децентрализацията на вземането на решения на общинско равнище не постигнаха напредък и местните власти срещат трудности при управляването на операции, например в областите на водите, отпадъците и транспорта, и по-конкретно при разработването на проекти, в които частният сектор може да допринесе за обществени услуги.
- Сектор пътища страда от липса на комерсиализация и участие на частния сектор. Дългосрочните договори за услуги между националната железопътна компания и частните оператори биха могли да бъдат изготвени така, че да осигуряват по-добра стойност за държавата, както и по-голяма сигурност на частните оператори.
- Непоследователните регулаторни политики не помагат на инвеститорите да се ангажират с дългосрочни инвестиционни планове. Несигурните разпоредби, кръстосаното субсидиране и налагането на цени, по-ниски от разходите, ограничават частните и публичните инвестиции в комуналните услуги, както и в алтернативните източници на енергия, като например газ (а също така и в съхранението на газ), като така излагат на риск енергийната сигурност на България. Липсата на борси за електроенергия и газ и липсата на прозрачност на пазара на едро продължават да бъдат ключови пречки пред подобреното функциониране на енергийните пазари. Въпреки ролята на „независим“ регулатор, определянето на тарифи и регулаторната политика продължават да безпокоят инвеститорите.
- Въпреки известния напредък през последните години, България има икономиката с най-ниска енергийна ефективност в ЕС. За допълнителна енергийна ефективност и намаляване на емисиите на CO₂ са необходими подобрения в законодателството, разпоредбите и инфраструктурата, включително и цялостен план за реформи, за да се премине към ефективни по отношение на разходите тарифи, които предоставят ефективни ценови сигнали за потребителите и производителите.
- Значителни по размер безвъзмездни помощи са отпуснати по Оперативните програми на ЕС. Обаче България неведнъж е срещала затруднения при усвояването на средства от ЕС и съществува потенциал за по-добро привличане на тези средства за финансиране на инфраструктурни проекти.

Оперативна реакция

- Банката ще се стреми да работи пряко с по-големите общини, както и с общинските дружества в областта на управлението на водите и отпадъците, централното топлоснабдяване и градския транспорт, за да подкрепи комерсиализацията на дейностите. Акцентът ще бъде върху дългосрочното планиране и договаряне с цел да се увеличи предсказуемостта както за властите, така и за изпълнителите. Като използва натрупания опит от ФЛАГ, Банката ще обмисли допълнителни рамкови договорености, които ще позволят ефективна подкрепа за по-малките общини и местните дружества за комунални услуги.

- Банката ще продължи да инвестира съвместно с ЕС с цел да се подобри ефективността и дългосрочната устойчивост на финансираните от ЕС проекти, с особен акцент върху проекти, насърчаващи регионалната взаимосвързаност.
- Банката ще помогне за реструктурирането на дружества за комунални услуги и транспортни дружества – държавна и общинска собственост, в рамките на подходяща рамка на държавна политика, и по този начин ще помогне за усвояването на средствата от ЕС чрез съчетаване и съвместно инвестиране. Отделните проекти най-вероятно ще бъдат свързани с консултантска помощ за повишаване на капацитета, комерсиализацията и договорните рамки.
- Банката ще продължи да работи в областта на публичните газоснабдяващи дружества и регулатора за финансиране на разширяването и модернизацията на националната газова инфраструктура, насърчаване на реформи в тарифите за услуги за пренос и съхранение на природен газ, които ще подкрепят инвестициите, и увеличаване на комерсиализацията на сектора на газовата инфраструктура.
- Банката ще продължи да подкрепя енергийната ефективност чрез своите проекти по МФУЕ за общински дружества и жилищни асоциации, но ще работи също така с правителството за обмисляне на нови механизми за подпомагане на енергийната ефективност за жилищния и общинския сектор (чрез Дружества за предоставяне на енергийни услуги и Договаряне на гарантирани резултати в енергетиката). Целта ще бъде ЕБВР да работи с правителството по разработването на устойчиви подходи за финансиране. За това ще са необходими нови инструменти за финансов инженеринг, включващи техническо сътрудничество, безвъзмездни помощи и инвестиционни ресурси.
- Банката продължава да работи с властите по цялостната реформа на енергийния сектор и неотдавна станахме свидетели на подобро ниво на диалог. При условие че институционалната и регулаторната среда в сектора продължи да се подобрява, Банката ще се стреми да предостави финансиране на частни разпределителни дружества и също така, по възможност, и на държавни компании – включително Българския енергиен холдинг, Националната електрическа компания, Електроенергийния системен оператор – за справяне с потребностите от реструктуриране на балансите им и за подобряване на финансовото им състояние в дългосрочен план.
- В допълнение към това Банката може да обърне внимание на въпросите на енергийната сигурност чрез финансиране на жизнеспособни от търговска гледна точка алтернативни източници на енергия и устойчиви сгради. Банката също така ще проучи възможностите за съфинансиране, съвместно с други МФИ, на регионалната енергийна инфраструктура, като газопреносните мрежи в региона.
- Банката ще продължи да управлява ресурсите на МФБИЕК, въпреки че в момента са на разположение ограничени ресурси за неядрени дейности и по-голямата част от текущите инициативи ще бъдат свързани с извеждането от експлоатация.

Политически диалог

За да се справи с посочените предизвикателства на прехода, Банката ще се стреми да допълни своите инвестиции в инфраструктура с консултантска помощ в подкрепа на комерсиализацията и ефективността на публичната инфраструктура. Обаче, тъй като Банката има много ограничен достъп до ресурси от донори за България, очакваме да изпълним ограничен брой внимателно насочени консултантски проекти, финансирани най-вече със средства на ЕС, които вече могат да бъдат използвани за финансиране на

управлявана от ЕБВР техническа помощ, в съответствие с Меморандума за разбирателство, сключен между Банката и българското правителство.

- Банката ще работи с правителството и парламента за усъвършенстване на законодателството, оказващо влияние върху дружествата за комунални услуги. Например, Банката ще продължи да работи за подобряване и прилагане на Закона за водите и свързаните с него подзаконови актове, които ще помогнат за повишаване на ефективността, качеството на услугите и прозрачността в сектора.
  - След приключването на два етапа от задание с три етапа, Банката ще приключи предоставяната в момента помощ във връзка с електронните обществени поръчки и това би трябвало да доведе до значителни подобрения в политиките и техническите процедури за възлагане на обществени поръчки. Това е първата инициатива на Банката, която ще бъде финансирана по Меморандума за разбирателство с ресурси от Оперативна програма на ЕС, управлявана от българското правителство.
- Властите наскоро възобновиха диалога с Банката във връзка с необходимостта от разработване на дългосрочна стратегия за енергийния сектор, без която по-нататъшните инвестиции в сектора ще представляват голямо предизвикателство, като започнаха с искане за предоставяне на консултации на енергийния регулатор. Следващи проекти в областта на политиката могат да включват реформа на правния режим и подкрепа за повишаване на оперативния капацитет на ключови действащи лица.
- В момента Банката изпълнява програма за консултантска помощ за Дружества за предоставяне на енергийни услуги с цел да помогне на общините да обмислят и структурират договори за поддръжка на сгради с Дружества за предоставяне на енергийни услуги. Банката ще се стреми да разшири достъпа на корпоративните субекти до енергийни одити, които ще помогнат за насочване на техния потенциал за намаляване използването на енергия.
- Банката ще проучи възможностите за подпомагане на правителството в разработването на ефективни структури за оползотворяване и привличане на безвъзмездна помощ от ЕС за ключови секторни като водите, общинската инфраструктура и енергийната ефективност. Това може да включва предоставяне на съвети както относно стратегия на правителството, така и на равнището на фондовете за най-добрите стандарти за управление на средства.

Тема 3: Намаляване на различията в инфраструктурата чрез комерсиализация, реформи и ефективност				
	ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА	ЦЕЛИ	ДЕЙНОСТИ	ПОКАЗАТЕЛИ [метрични/базови]
3.1	Липсата на стимули за участие на частния сектор в сектора на инфраструктурата и комуналните услуги е довела до влошаване на качеството на общинската и националната инфраструктура и отслабване на управленския капацитет	Насърчаване на комерсиализацията и участието на частния сектор в сектора на инфраструктурата	<ul style="list-style-type: none"> ■ Инвестиции и ТС за управление на водите и отпадъците в общините, централното топлоподаване и градския транспорт в подкрепа на комерсиализацията на операциите ■ Подкрепа за модернизиране на националната газова инфраструктура ■ Преструктуриране на публичните транспортни предприятия съвместно със средства от ЕС в подкрепа на комерсиализацията и повишаване на ефективността 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Доказателства за повишаване на ефективността и предоставянето на услуги от гледна точка на приходите (включително увеличаване на тарифите) и разходите/печалбата (намаляване на разходите и повишаване на доходността) на равнище клиенти (<i>Базови стойности – определят се при одобряването на проектите</i>) ■ Инфраструктурни услуги (брой успешни проекти и качество), успешно възложени на външни изпълнители от частния сектор (например концесии, ПЧП (Изграждане – експлоатация – прехвърляне), лизинг на активи, договори за управление) (<i>Базова стойност – 0</i>)
3.2	Ключови реформи са в застой или са се върнали назад, непоследователните регулаторни политики не помагат на инвеститорите да се ангажират с дългосрочни инвестиционни планове.	Подкрепа за правителството в избрани области, в които съществува апетит за реформи (например Закон за водите, електронни обществени поръчки, енергиен сектор)	<ul style="list-style-type: none"> ■ Политически диалог / ТС по Меморандума за разбирателство за ТС във връзка с прилагането на Закона за водите и свързаните с него подзаконови актове ■ Политически консултации във връзка с дългосрочна стратегия за енергийния сектор (включително укрепване на регулатора) ■ Помощ в областта на електронните обществени поръчки 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Доказателства за успешно проведени целенасочени регулаторни / институционални реформи (например прилагане на електронните обществени поръчки от националната агенция за обществените поръчки и големите държавни предприятия, напредък по Закона за водите, напредък в реформите на енергийния регулатор) (<i>Базова стойност – неприложимо</i>)
Контекстуален показател : Δ в съответните стойности на средните общи разходи (<i>Базови стойности за 2014 г. – Природни ресурси (Малки, 3+), Електроснабдяване и енергетика (Средни, 3), Води (Средни, 3), Градски транспорт (Малки, 3+), Пътища (Средни, 3-), Железници (Малки, 3+)</i>)				

3.3 Потенциални рискове за изпълнението на Стратегията за България

Успешното изпълнение на Стратегията за България ще зависи от редица фактори, някои от които извън контрола на Банката.

- Като се има предвид нейната насоченост към частния сектор, общата макроикономическа среда ще бъде важна при определяне на ангажимента на дружествата да инвестират и възможността на Банката да работи с местни и чуждестранни инвеститори за устойчиви бизнес инициативи.
- Обемите на инвестициите и способността на Банката да постигне стратегическите си цели ще зависят до голяма степен от политическата обстановка в България и цялостната ангажираност на властите с реформите. По-конкретно, в енергийния сектор стратегията на Банката зависи от активния диалог за реформата, за който Банката предлага както консултантска помощ, така и финансиране. Ако не бъде постигнат напредък в реформите, най-вероятно секторът ще продължи да понася финансови загуби и Банката няма да е в състояние да постигне напредък по отношение на целите си. Успешното изпълнение на целите в общинския сектор разчита на нарастващото делегиране на правомощия за вземане на решения и финансовия капацитет на местните власти. В значителна степен тези мерки могат да бъдат политически спорни и във всички случаи ще изискват консултации с правителствени и законодателни органи.
- Успехът в укрепването на финансовото посредничество по Тема 2 може да бъде подложен на изпитание от продължаващите затруднения в банковата система, включително високите равнища на необслужваните кредити, които поглъщат управленско време и обезкуражават новото кредитиране. За да се постигнат тези цели ще е необходим ангажимент от страна на финансовите органи и осигуряване от властите и Банката на пълно съответствие в областите на заданието.
- Успехът в намаляването на различията в инфраструктурата, по Тема 3, може да бъде подложен на изпитание, ако скоростта на усвояване на кохезионните фондове на ЕС, отпуснати за инфраструктурни и екологични проекти, не се поддържа. За бюджетния период 2014–2020 година отпуснатите на България средства от ЕС възлизат на почти 7,6 млрд. евро, но българското правителство трябва да има финансов принос за проектите. Ако увеличаващият се бюджетен дефицит намали разполагаемите вътрешни средства, може да се окаже, че българското правителство ще изхарчи по-малко от общата отпусната сума. От друга страна, опит да се запази наскоро ускорената усвояемост (понастоящем 65,5 %) може също да представлява риск, ако твърде бързото обработване на оферти за проекти и търгове доведе до неоптимален избор на инвестиции в инфраструктура.
- Банката има ограничен достъп до безвъзмездни ресурси за предоставяне на политически консултации. Правителството трябва да потвърди готовността си да усвоява средства от ЕС по рамкови споразумения, за да се възползва от консултантски задачи, финансирани от МФИ.
- Наличието на голям обем безвъзмездни средства от ЕС и концесионни заеми от МФИ прави търговското кредитиране непривлекателно за публичния сектор.

3.4 Екологични и социални аспекти на предлаганите от Банката дейности

Като държава-членка на ЕС, България е приела нормативна уредба в областта на опазването на околната среда и в социалната сфера, която е съобразена както с директивите на ЕС, така и с политиката в областта на опазването на околната среда и социалната политика и изискванията по отношение на изпълнението (ИИ) на ЕБВР.

Неотдавна одобрената Политика за опазване на околната среда и социална политика на Банката се прилага спрямо всички проекти, осъществявани в България. Като част от процеса на оценка на проектите Банката ще работи в тясно сътрудничество с клиентите по изготвянето на Екологични и социални планове за действие (ЕСПД) за всички проекти, които имат за цел намаляване на потенциалните отрицателни въздействия и осигуряване на съответствие с ИИ на Банката. Също така, мониторингът на проектите трябва да включва редовен преглед на ЕСПД за определяне на съответствието.

Следва да се отбележи, че Стратегията ще включва акцент върху определени сектори, като например развитието на транспорта, водите, централното топлоснабдяване, отпадъците и общинската инфраструктура, и това може да включва придобиване на земя или икономическо изместване за местното население, като изискванията на Банката по отношение на изпълнението ще се прилагат в такива случаи. Ще бъде важно да се идентифицират всички уязвими групи от населението, които могат да бъдат несъразмерно засегнати от проектите, и да се осигури включването на маргинализираните групи в дейностите за включване на заинтересованите страни.

Здравето и безопасността също са важно съображение при всички проекти и Банката ще работи с клиентите и спонсорите за насърчаване на развитието на необходимата култура на безопасност.

Банката има дялово участие в редица фондове за ядрена безопасност, свързани с извеждането от експлоатация на стари и ненужни производствени мощности в целия регион. Това включва извършващите се дейности по АЕЦ „Козлодуй“ в България (за повече подробности, моля вижте Приложение б). Всички дейности, свързани с използването на тези фондове, ще бъдат съобразявани с Изискванията на Банката по отношение на изпълнението.

Според оценката на неравнопоставеността между половете на Стратегическата инициатива относно половете (SGI), България показва средна неравнопоставеност по отношение на достъпа на жените до финансиране, заетостта на жените и жените – собственици на фирми. По отношение на труда, въпреки че неравнопоставеността, свързана с политиката на труда, е малка, неравнопоставеността в работните практики е голяма. Това показва пропуски при прилагането между законите и политиките и в действителното състояние и опит на работещите жени. ЕБВР ще обърне внимание на тази неравнопоставеност между половете по два начина. Първо, чрез укрепване на прилагането на свързаните със заетостта изисквания на политиката по Екологичната и социална политика от 2014 г. по време на надлежната проверка на Екологично устойчиво развитие за проектите на Банката. И второ, чрез идентифициране на възможности с демонстрационен ефект в тази област, чрез прилагане на целенасочени Проекти за равни възможности в избрани клиенти на ЕБВР в България. По време на надлежната проверка на Екологично устойчиво развитие ще бъде обръщано специално внимание и на жените, които могат да са обект на дискриминация поради своята етническа принадлежност, като ромите например.

3.5 Сътрудничество с ЕС и други МБР и донори

ЕБВР поддържа редовен и последователен диалог с други международни институции, упражняващи дейност в България. Основният „донор“ в страната ще продължи да бъде Европейският съюз, който понастоящем инициира седемгодишна програма за финансиране за периода 2014–2020 г. ЕС е заделил 7,6 млрд. евро (по сегашни цени) за

общо финансиране на Кохезионната политика в седем Оперативни програми. ЕБВР вече е успяла да съфинансира проекти през последната финансова рамка, включително със средства от програмите за конкурентоспособност и регионално развитие. Банката извършва преглед на проекти, които ще насърчат регионалната интеграция и които могат да се възползват от средства на ЕС за регионална интеграция.

Както беше вече отбелязано, кредитирането от Банката способства за подпомагането на проекти, които се съфинансират с безвъзмездни средства от ЕС. Банката ще продължи да координира действията си с българските власти и ЕС, за да допринесе със своите ресурси и опит за Оперативните програми (ОП) в области като регионално развитие, околна среда и конкурентоспособност. Тези оперативни програми са насочени към подпомагане на България да се справи с потребностите си в областта на общинската инфраструктура (включително води, отпадъци, централно топлоподаване), развитието на МСП и енергийната ефективност, наред с другите. Банката може да съдейства на правителството и ЕС в структурирането на подходящи финансови инструменти, които съчетават безвъзмездни помощи от ЕС с търговско финансиране за подобряване на усвояването на средствата от ЕС, мобилизиране на допълнителни търговски ресурси за преодоляване на съществуващите инфраструктурни различия и подобряване на ефективността и устойчивостта на инвестиционните проекти. В допълнение към това, Джаспърс (JASPERS) е помогнал на България да разработи значителни инфраструктурни проекти, включително проекти за общински транспорт, които са били финансирани от Банката.

За да се подкрепи България в усвояването на средствата от ЕС, правителството поиска трите основни МФИ – Световната банка, Европейската инвестиционна банка и ЕБВР – да сключат Меморандуми за разбирателство за създаване на рамки за предоставяне на консултантска помощ по ключови политически реформи. Трите институции поставиха началото на редовен диалог за сътрудничество и работят по гарантирането на това консултантските инициативи да са координирани и да се основават на конкретните експертни знания и умения на всяка институция. Мащабният политически диалог в областта на енергетиката, водите, транспорта и реформите във финансовия сектор изисква тясно сътрудничество между международните и българските партньори.

Банката очаква да продължи активния диалог относно реформата на частния сектор заедно с МФК и Черноморската банка за търговия и развитие (ЧБТР) и най-вероятно ще съфинансира проекти с тези институции в отделни случаи. До момента усилията на ЕИБ в България са били съсредоточени върху големи инфраструктурни проекти, кредитни линии за МСП/средна капитализация, както и съфинансиране с ЕС на проекти за регионално развитие. Банката може да съфинансира заедно с ЕИБ както национална, така и общинска инфраструктура, както и, в определени случаи, частни кредитополучатели. Двете институции предоставиха съвместно финансиране в подкрепа на производителя на стъкло Шишеджам. Банката е работила също така и с органите на ЕИФ, за да въведе капиталов фонд за финансиране от тип „мечанин“ за средни по размер дружества с възможности за растеж. МФК е по-малко активна, със средно около една инвестиция годишно в редица сектори – не всички от които са подписани.

ПРИЛОЖЕНИЕ 1 – ПОЛИТИЧЕСКА ОЦЕНКА

България е поела ангажимента да спазва принципите на многопартийната демокрация, плурализма и пазарната икономика, в съответствие с условията, определени в член 1 от Споразумението за създаване на Банката, и спазва своя ангажимент.

Конституционната и правната рамка за плуралистична парламентарна демокрация е налице. Разделението на властите, контрола и равновесието в политическата система, представляващи гаранции за основните права и защитата на малцинствата, както и за смислената роля на гражданското общество, са до голяма степен в съответствие с международните и европейските стандарти, според оценката на Съвета на Европа. Изборите се провеждат по начин, който според ОССЕ и Съвета на Европа е свободен и съответства на международните стандарти.

През периода след приемането на предишната Стратегия, България постигна допълнителен напредък във всички области на демократичната реформа, като този процес беше подпомогнат от задълбочаващата се интеграция в Европейския съюз (ЕС), към който страната се присъедини през 2007 г. В същото време продължават да съществуват определени предизвикателства в областта на върховенството на закона. Въпреки факта, че необходимите законодателни и институционални рамки са въведени, продължават да съществуват известни пропуски. Според Европейската комисия (ЕК) съществуващите слабости са свързани с неуспехите при прилагането на законите, както и с някои структурни слабости. Механизъмът за сътрудничество и проверка, създаден от ЕС през 2007 г. с цел подпомагане на България при преодоляването на недостатъците в областта на съдебната реформа, борбата срещу корупцията и организираната престъпност и първоначално предвиден за три години, продължава да действа осем години по-късно.

Свободни избори и представително правителство

Свободни, честни и конкурентни избори

Според оценката на Службата за демократични институции и човешки права на ОССЕ (ОССЕ/СДИЧП), съществуващата правна рамка осигурява стабилна основа за демократични избори. Правната рамка се е усъвършенствала благодарение на редица реформи през годините. Последните промени включват изменения в Изборния кодекс, приети в началото на 2013 г. и през пролетта на 2014 г.

Въпреки това, някои аспекти на законодателството могат да се възползват от по-нататъшно усъвършенстване. Според мнението на ОССЕ/СДИЧП, споделено от Европейската комисия за демокрация чрез право (Венецианската комисия) на Съвета на Европа, на лицата, които се идентифицират като принадлежащи към малцинства, трябва да се позволи да използват майчиния си език в предизборната кампания, и изборните материали трябва да бъдат осигурени на езиците на малцинствата. ОССЕ/СДИЧП също препоръчва да се положат необходимите допълнителни усилия за справяне с трайния проблем с твърденията за купуване на гласове, за да се възстанови доверието в изборния процес, както и да се преразгледат разпоредбите за определяне на граници на избирателните райони, за да се гарантира спазването на принципа за равно избирателно право².

---

² ОССЕ/СДИЧП, Предсрочни парламентарни избори 2013 г., Мисия за оценка на изборите, Окончателен доклад, 25 юли 2013 г., стр. 24; ОССЕ/СДИЧП, Предсрочни парламентарни избори 2014 г., Мисия за

Съгласно Конституцията, парламентът (Народното събрание) е еднокамерен орган, състоящ се от 240 народни представители, избрани по пропорционална система. Предишните избори в страната бяха оценени като „свободни и честни“ от наблюдатели от СДИЧП, както и от други компетентни международни наблюдатели. Всички общи избори след началото на прехода са довели на власт политически партии, различни от тези, които са били на власт в момента на изборите.

Като оценяваха последните общи избори, които се проведоха през октомври 2014 г., международните наблюдатели подчертаха, че те са били проведени в конкурентна, но спокойна обстановка, при спазване на основните свободи, и са били управлявани професионално. В същото време, наблюдателите отбелязаха отслабеното обществено доверие в изборния процес и известна избирателна и политическа умора, дължаща се на факта, че това са вторите предсрочни избори за по-малко от 18 месеца.³

Разделение на властите, ефективен контрол и равновесие

Конституционната и законодателната рамка за парламентарна демокрация, подкрепена от разделението на властите, контрола и равновесието в политическата система, независимата законодателна власт и добре установените процедури на законодателен контрол в предвидените области на вземане на решения, съществува в България и е в съответствие с международните и европейските стандарти. Обхватът на правомощията на законодателната власт да търси отговорност от правителството и да упражнява парламентарен контрол е до голяма степен в съответствие с международните стандарти. Съществува подходяща система за гарантиране на отчетността на длъжностните лица на изборни длъжности.

Парламентът функционира в съответствие с демократичните принципи. Правителството участва в ежеседмични заседания за контрол на качеството и оценка с народните представители (НП). То също така отговаря на запитвания, отправени от НП. Както министрите, така и министър-председателят участват в отправени от парламентарната опозиция питания, както и в изслушвания в парламентарните комисии. Парламентарните комисии и НП упражняват правото си да предлагат и изменят законодателството.

Действителни правомощия за управление на лица на изборни длъжности

България е създала институционални, правни и финансови условия за ефективно упражняване на правомощието за управление от лицата на изборни длъжности, които не са ограничени от никакви недемократични права на вето или други неправомерни влияния.

оценка на изборите, Предварителни констатации и заключения, 6 октомври 2014 г., стр. 4; и Съвместно становище относно проекта на Изборен кодекс на България от Европейската комисия за демокрация чрез право (Венецианската комисия) на Съвета на Европа и ОССЕ/СДИЧП, 24 март 2014 г.

³ ОССЕ/СДИЧП, Предсрочни парламентарни избори 2014 г., Мисия за оценка на изборите, Предварителни констатации и заключения, 6 октомври 2014 г.,

Гражданско общество, средства за масово осведомяване и участие

Мащаб и независимост на гражданското общество

Налице е удовлетворителна правна рамка за организациите на гражданското общество (ОГО). Съществува рамка от разнообразни институции, които отговарят за сътрудничеството между правителството и ОГО.

Правото на създаване на профсъюзи и техните свободи са залегнали в закона и се зачитат на практика. Правото на стачка е признато в Трудовия кодекс.

Независимост и плурализъм на средствата за масово осведомяване, които работят без цензура

България има плуралистична медийна среда, която включва публични и частни оператори и която предлага на гражданите широк кръг от политически възгледи. Плурализмът в средствата за масово осведомяване, които работят свободно и без цензура, се е увеличил като цяло през последните години. Най-общо е налице правна рамка и тя съответства на международните стандарти. В същото време няма прозрачност за собствеността върху средствата за масово осведомяване и тяхното финансиране. Нарастващата концентрация на собственост на средства за масово осведомяване в ръцете на ограничен кръг от бизнесмени, както и наличието на офшорни фирми на медийния пазар, поражда опасения сред обществеността за необоснован икономически натиск върху независимостта на медиите.

Обществените радио- и телевизионни оператори – Българската национална телевизия (БНТ) и Българското национално радио (БНР) – имат три национални телевизионни канала и три радио канала. Комерсиалната телевизия включва три основни национални станции. Телевизията остава преобладаващият източник на информация за обществото, тъй като разпространението на печатни издания е сравнително ограничено. През последните години станахме свидетели на бързо нарастване на достъпа до интернет. Според Международния съюз по далекосъобщения (МСД) процентът на населението с достъп до интернет е нараснал от 5,37 % през 2000 г. на 55,15 % през 2012 г.⁴ Социалните медии играят все по-важна роля. През 2012 г., 35,8 % от българите бяха активни потребители на Facebook.⁵

Многобройни канали за гражданско и политическо участие

Налице са многобройни канали за гражданско и политическо участие. Системата на обществените консултации е до голяма степен налице, въпреки че правилата ѝ не винаги се прилагат.

Свобода на формиране на политически партии и наличие на организирана опозиция

Свободата на формиране на политически партии е гарантирана от Конституцията и се прилага на практика, както доказва наличието на значителна и разнообразна опозиция, която е в състояние да провежда свободни кампании и да се противопоставя на инициативи на правителството. В последните общи избори в България участваха 18

⁴ МСД (2012) <http://www.itu.int/en/ITU-D/Statistics/Pages/stat/default.aspx>

⁵ Световна интернет статистика (Internet World Stats) (2012) <http://www.internetworldstats.com/europa.htm>

политически партии и 7 коалиции. Броят на партиите, представени в новоизбрания парламент, се удвои в сравнение със състава на предишния парламент.

Върховенство на закона и достъп до правосъдие

Върховенство на закона

Необходимите законодателни и институционални гаранции за върховенството на закона са въведени. Конституцията признава правото на всяко лице да се обърне към съдебната система, за да защити своите права. Гражданите имат право на свободен и справедлив съдебен процес, и са защитени от произволен арест или задържане. В годините преди присъединяването към ЕС България отбеляза напредък в привеждането на съдебната си система в съответствие с европейските стандарти и законодателство. Оттогава работата продължава.

Независимост на съдебната власт

Независимостта на съдебната система е гарантирана от Конституцията и са налице ключовите гаранции за осигуряване на безпристрастността ѝ. По-специално измененията на Конституцията от 2007 г. определят рамката на независимостта на съдебната власт. Съдиите могат да бъдат освобождавани единствено ако са извършили престъпление или не са в състояние да изпълняват своите задължения. Работата им се наблюдава от независимия Висш съдебен съвет. Съдиите не могат да членуват в политически партии и имат същия имунитет като народните представители.

Според цялостната оценка на ЕК за напредъка, постигнат от 2007 г. насам, усилията, предприети от българските власти, все още не са довели до значителни подобрения в съдебната отчетност и „продължава да има въпроси около независимостта на съдебната система“.⁶ Обществената нагласа по отношение на независимостта на съдебната система продължава да бъде лоша.

Правителството и гражданите са еднакво подчинени на закона

Има напредък в достъпа на гражданите до правосъдие. Въпреки това, процесът на правораздаването в България все още се характеризира със сериозни недостатъци. Съдилищата са претрупани с работа и отсъждането на решения отнема много време. Постоянните забавяния в съдебните производства компрометират прозрачността и ефективността на съдебния процес и могат да подкопаят достъпа до правосъдие.

Ефективни политики и институции за предотвратяване на корупцията

Според Доклада на ЕС за борба с корупцията, публикуван от ЕК през 2014 г., „корупцията продължава да бъде сериозно предизвикателство в България на различни равнища“.⁷ Според последния Доклад за индекса на възприятието за корупция (ИВК) на „Прозрачност без граници“ България заема 77-о място от общо 175 страни – сред най-ниските места в ЕС и в региона на югоизточна Европа⁸.

---

⁶ Доклад на Комисията за Напредъка на България по МСП, 18.07.2012 г., стр. 5

⁷ Доклад на ЕС за борба с корупцията, Доклад от Комисията до Съвета и Европейския парламент, 3.02.2014 г., стр. 14

⁸ „Прозрачност без граници“, Индекс на възприятието за корупция (ИВК), декември 2014 г.

Когато България се присъедини към ЕС през 2007 г., ЕК създаде Механизъм за сътрудничество и проверка (МСП), чиято цел беше да помогне на България да се справи с недостатъците в областта на върховенството на закона, като се съсредоточи особено върху борбата с корупцията. През 2012 г. ЕК направи оценка на постигнатия напредък. Комисията стигна до заключението, че въпреки значителния напредък, включващ създаване на необходимите законодателни и институционални рамки, са налице сериозни пропуски в областта на корупцията, особено в борбата с корупцията на високо равнище. Налице е липса на убедителни процеси по дела за корупция на високо равнище, които се обработват много бавно и имат непропорционално висок брой оправдателни присъди. Обществените поръчки остават област с особено висок риск по отношение на корупцията. МСП, който първоначално беше предвидено да продължи три години след присъединяването на България към ЕС, продължава да е в сила осем години по-късно.

В същото време последният доклад по МСП, издаден през януари 2015 г., приветства неотдавнашната неофициална оценка на въздействието на стратегията за борба с корупцията до момента, предприета от новите български власти, като „важен принос“ и „честна оценка на недостатъците“. Корупцията продължава да бъде сериозен проблем в България.⁹ Предстоящата пълна оценка на стратегията за борба с корупцията би трябвало да направи полезен анализ на предизвикателствата и да помогне за стартиране на решаването на проблемите.

Според Групата държави срещу корупцията (GRECO) на Съвета на Европа, необходимата правна рамка за предотвратяване на корупцията е до голяма степен налице, с някои възможности за подобрене, но има и слабости в следствените и съдебните практики.¹⁰ В своя Доклад за оценка на прозрачността на финансирането на партиите, приет през 2010 г., GRECO отбеляза редица недостатъци и направи 16 конкретни препоръки. В своя доклад за съответствието, приет през октомври 2012 г., GRECO стигна до заключението, че българските власти са изпълнили или са се справили задоволително с две-трети от препоръките.¹¹

Граждански и политически права

Свобода на словото, информацията, религията, убежденията, движението, сдружаването, събранията и частната собственост

Като цяло гражданските и политическите права продължават да се уважават добре в България. Последната оценка на представянето на България в областта на правата на човека в рамките на Всеобщия периодичен преглед на ООН беше приета през 2010 г. Двете най-важни препоръки за България включваха правата на децата (24,09 % от всички препоръки) и малцинствата (21,17 %). България прие 87,59 % от препоръките, направени в хода на прегледа.¹²

България е страна по основни международни документи в областта на човешките права. Конституцията гарантира основните свободи и права на гражданите, признати в

⁹ Доклад на ЕК за напредъка на България по Механизма за сътрудничество и проверка, 28.01.2015 г., стр. 7

¹⁰ <http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco>

¹¹ GRECO, Доклад за съответствието на България, 19 октомври 2012 г.

¹² Организация на обединените нации, Всеобщ периодичен преглед, България, 2010 г., и информационна статистика за всеобщия периодичен преглед

международното право. Следователно свободата на словото, информацията, религията и убежденията, движението, сдружаването и събранията е напълно гарантирана. Конституцията и съответните закони забраняват дискриминацията въз основа на пол, раса, език, религия, национален или социален произход, материално и обществено положение. Правото на собственост най-общо се съблюдава и защитава.

Политическо приобщаване на жените, етническите и другите малцинства

Според данни от последното преброяване на населението през 2011 г., етническите българи съставляват 84,8 % от населението. Сред малцинствата най-големите групи са етническите турци (8,8 % от населението) и ромите (4,9 %); останалите етнически малцинства са под един процент от населението.

Конституцията предвижда правото на самоопределяне. Обаче това право не прави ясна препратка към етническите малцинства. Нещо повече, Конституцията забранява формирането на политически партии на етническа основа. Според становището на Консултативния комитет по Рамковата конвенция за защита на националните малцинства, законодателството, забраняващо формиране на политически партии на етническа основа, може да доведе до неоправдано ограничаване на правата им.¹³ Разпоредбата на Изборния кодекс относно използването единствено на българския език в предизборната кампания е в противоречие с ангажиментите на ОССЕ, свързани с правото на използване на езици на малцинствата в изборния процес.¹⁴

Ромите продължават да са изправени пред различни проблеми и общите им условия на живот и равнището на включване са под средните за страната. През последните години са положени усилия в различни области с цел подобряване на ситуацията. През 2012 г. България прие Национална стратегия за интегриране на ромите и съответния План за действие.

Ключовите законодателни елементи на равенството между половете са налице в България. Жените са активни на нивото на обикновените хора и имат малко изтъкнати представители на национално равнище. Делът на жените в националния парламент се увеличи от 20 % през 2009 г. на 25 % през 2014 г. Една-трета от членовете на сегашното българско правителство са жени.

Въпреки че в Конституцията и съответните закони е предвидено, че трябва да се гарантират равни възможности и равно третиране на жените и мъжете по отношение на заплащането и други приходи, произтичащи от трудови правоотношения, средно жените в България печелят над 10 % по-малко от мъжете, с еднаква степен на професионална квалификация.

Свобода от тормоз, заплахи и мъчения

Съществуват конституционни гаранции на свободата от тормоз, заплахи и мъчения и тази свобода до голяма степен се уважава на практика.

---

¹³ Консултативен комитет, Съвет на Европа, Рамкова конвенция за защита на националните малцинства, Становище за България, 27 май 2004 г.

¹⁴ ОССЕ/СДИЧП, Предсрочни парламентарни избори, Мисия за оценка на изборите, Окончателен доклад, 25 юли 2013 г., и ОССЕ/СДИЧП, Предсрочни парламентарни избори 2014 г., Мисия за оценка на изборите, Предварителни констатации и заключения, 6 октомври 2014 г., стр. 10.

Делегация на Европейския комитет за предотвратяване на изтезанията и нечовешкото или унижително отнасяне или наказание (КПИ) към Съвета на Европа извърши редовно посещение в България от 24 март до 4 април 2014 г., за да оцени напредъка, постигнат след предишно посещение, и степента, в която са били изпълнени препоръките на Комитета, по-специално в областите на полицейското задържане и лишаването от свобода, както и третирането на малолетни и непълнолетни в местата за лишаване от свобода. Въпреки че призна усилията, положени от българските власти за подобряване на условията в затворите, предишният доклад на КПИ отбеляза, че условията остават трудни и също така отбеляза твърдения за физическо малтретиране в наказателните институции.¹⁵

---

¹⁵ Съвет на Европа, Европейски комитет за предотвратяване на изтезанията и нечовешкото или унижително отнасяне или наказание (КПИ), 4 декември 2012 г., стр. 11 и следващи

ПРИЛОЖЕНИЕ 2 – ИЗБРАНИ ИКОНОМИЧЕСКИ ПОКАЗАТЕЛИ

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Общ обем на производството и разходи				<i>(Реално процентно изменение, самооценка)</i>				
БВП	6,5	6,9	5,8	-5,0	0,7	2,0	0,5	1,1
Частно потребление	8,6	11,3	3,7	-6,4	0,5	1,8	3,9	-2,3
Публично потребление	3,8	1,3	-1,0	-7,7	2,1	1,8	-1,0	2,8
Брутно капиталобразуване на основен капитал	13,0	13,1	22,0	-17,4	-18,3	-4,6	2,0	-0,1
Износ на стоки и услуги	7,7	19,6	2,5	-11,7	17,2	11,5	0,8	9,2
Внос на стоки и услуги	15,9	22,6	4,9	-21,5	4,1	8,5	4,5	4,9
Брутен обем на промишленото производство	5,2	9,2	-8,7	-13,1	5,2	-0,5	5,9	-0,4
Пазар на труда				<i>(Процентно изменение)</i>				
Брутни средни месечни заплати (към края на годината)	13,0	22,4	22,9	8,9	8,6	8,2	4,1	7,6
Реален ръст на заплатите в местна валута				<i>(Като процентен дял от работната сила)</i>				
Безработица	8,9	6,9	5,6	6,8	10,2	11,3	12,3	12,9
Цени				<i>(Процентно изменение)</i>				
Потребителски цени (средно годишно)	7,4	7,6	12,0	2,5	6,0	3,4	2,4	0,4
Потребителски цени (към края на годината)	6,1	11,6	7,2	1,6	4,4	2,0	2,8	-0,9
Фискални показатели				<i>(Като процентен дял от БВП)</i>				
Баланс на сектор „Държавно управление“	3,3	3,3	2,9	-0,9	-4,0	-2,0	-0,5	-1,9
Приходи на сектор „Държавно управление“	37,0	38,2	38,0	35,3	32,7	32,4	34,0	35,5
Разходи на сектор „Държавно управление“	29,2	29,0	29,1	31,1	32,4	30,5	29,8	32,3
Дълг на сектор „Държавно управление“	23,4	18,6	15,5	15,6	14,9	15,4	17,5	16,4
Паричен сектор и финансов сектор				<i>(Процентно изменение)</i>				
Широки пари (M2, към края на годината)	26,9	31,3	8,9	4,2	6,3	12,2	8,4	8,9
Кредит към частния сектор (към края на годината)	19,4	72,4	32,3	2,3	2,5	5,4	5,0	0,1
Съотношение на необслужваните кредити	2,2	2,1	2,4	6,4	11,9	15,0	16,6	16,9
Лихвени проценти и валутни курсове				<i>(В проценти годишно, към края на годината)</i>				
Лихвен процент по депозити в местна валута	3,2	3,7	4,4	6,2	4,1	3,4	3,1	2,4
Лихвен процент по депозити в чуждестранна валута	2,8	3,5	4,8	4,5	3,1	3,3	3,3	2,2
Лихвен процент по заеми	8,9	10,0	10,8	11,3	11,1	10,6	9,7	9,1
Междубанков лихвен процент (до 1 месец)	3,6	5,4	6,4	2,8	2,1	1,8	0,5	0,3
Лихвен процент по полици (норма на редисконтиране)	3,3	4,6	5,8	0,6	0,2	0,2	0,0	0,0
				<i>(Румънски леи за 1 щатски долар)</i>				
Валутен курс (към края на годината)	1,49	1,33	1,39	1,36	1,47	1,51	1,48	1,42
Валутен курс (средно годишна стойност)	1,56	1,43	1,34	1,41	1,48	1,41	1,52	1,47
Външен сектор				<i>(Като процентен дял от БВП)</i>				
Текуща сметка	-19,7	-28,9	-25,7	-8,5	-1,5	0,1	-1,1	2,1
Търговски баланс	-24,3	-26,1	-27,3	-14,3	-10,0	-7,8	-11,5	-8,8
Стоков износ	44,6	42,2	41,9	32,3	42,4	50,5	50,8	54,1
Стоков внос	68,9	68,3	69,2	46,6	52,4	58,3	62,3	62,9
Преки чуждестранни инвестиции	23,4	32,7	15,2	10,9	4,0	9,2	-3,0	-0,3
Брутни резерви, без злато (към края на годината)	32,3	37,5	31,5	33,9	31,7	27,3	35,0	33,6
Външен дълг	77,1	91,0	102,2	104,8	100,7	90,5	92,1	90,0
Публичен външен дълг	13,8	9,7	6,9	7,8	7,8	7,0	8,7	8,3

Частен външен дълг	63,3	81,3	95,3	97,0	92,9	83,6	83,4	81,6
	<i>(В бр. месеци внос на стоки и услуги)</i>							
Брутни резерви, без злато (към края на годината)	4,9	5,3	4,8	7,4	6,7	5,3	6,4	6,3
Данни за справка	<i>(В посочената мерна единица)</i>							
Население (към края на годината, в млн.)	7,7	7,5	7,5	7,4	7,4	7,3	7,3	7,3
БВП (в млрд. лева, номинален)	52,5	62,4	71,3	70,6	71,9	78,4	80,0	80,3
БВП на глава от населението (в щ.д., номинален)	4 370,6	5 783,0	7 115,9	6 738,1	6 580,5	7 588,8	7 198,0	7 498,8
Дял на промишлеността в БВП (в %)	30,4	31,2	30,2	30,9	27,8	30,0	30,1	27,9
Дял на селското стопанство в БВП (в %)	7,4	5,6	7,2	5,1	5,1	5,4	5,4	5,5
ПЧИ (в млрд. щ.д.)	7,9	13,9	10,3	3,9	1,9	2,1	1,6	1,9
Външен дълг – резерви (в млрд. щ.д.)	16,2	26,3	34,7	32,9	33,1	30,0	30,1	33,1
Външен дълг/износ на стоки и услуги (в %)	127,5	159,4	165,0	227,1	180,1	128,9	144,9	138,3

ПРИЛОЖЕНИЕ 3 – ОЦЕНКА НА ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВАТА НА ПРЕХОДА

Рейтинг за: Пазарна структура	Рейтинг за Институция в подкрепа на пазара	Оставащи ключови предизвикателства:
КОРПОРАТИВНИ СЕКТОРИ		
Селско стопанство и свързаните с него отрасли		
Малки	Средни	<ul style="list-style-type: none"> насърчаване на комасацията с цел благоприятстване икономии от мащаба и по този начин повишаване на производителността разширяване на правната рамка за ефективни, основани на пазара инструменти за финансиране с цел улесняване на достъпа до финансиране за първичното земеделие подобряване и развитие на основната инфраструктура в подкрепа на ефективното развитие на селското стопанство и свързаните с него отрасли (предимно напоителни системи, складови бази, терминал за зърно и пристанища по река Дунав и Черно море)
Промислено производство и услуги		
Малки	Средни	<ul style="list-style-type: none"> реформа на регулаторния режим с цел подобряване на средата за стопанска дейност, включително по отношение на получаването на разрешения и лицензи, трудовите договори и процедурите по несъстоятелност реформи в образователната система и политиките за професионално обучение с цел отговаряне на потребностите на стопанската общност предоставяне на подходящи стимули за ефективно използване на енергията, водите и газта, както и за НИРД, способстващи за повишаване на производителността
Недвижими имоти		
Средни	Малки	<ul style="list-style-type: none"> допълнително увеличаване на предлагането на съвременни устойчиви търговски имоти допълнително повишаване на акцента върху енергийната ефективност и устойчивостта
ИКТ		
Малки	Малки	<ul style="list-style-type: none"> продължаващо развитие на далекосъобщителната инфраструктура (широколентов интернет) повишаване на конкуренцията в сегмента на фиксираните услуги
ЕНЕРГЕТИКА		
Природни ресурси		
Малки	Средни	<ul style="list-style-type: none"> предприемане на мерки за укрепване на финансовото състояние на Булгартрансгаз и завършване на реструктурирането и комерсиализацията на газовия сектор постигане на техническа модернизация в сектора на въгледобива предприемане на мерки за приватизация на активите във въгледобива укрепване на управлението и прозрачността в минното дело

Рейтинг за: Пазарна структура	Рейтинг за Институция в подкрепа на пазара	Оставащи ключови предизвикателства:
Устойчива енергетика		
Големи	Малки	<ul style="list-style-type: none"> засилване на правната и институционалната рамка за подпомагане на устойчивата енергетика обновяване на неефективните капиталови активи в икономиката с цел намаляване на енергийната интензивност допълнително разработване на проекти и изграждане на капацитет за инициативи в областта на изменението на климата, подобряващи събираемостта в сектора
Електроснабдяване и енергетика		
Големи	Средни	<ul style="list-style-type: none"> засилване на независимостта на регулатора повишаване на конкуренцията на пазарите на енергия на едро и на дребно премахване на регулирането на цените за крайните потребители и кръстосаното субсидиране подобряване на трансграничната търговия въвеждане на отразяващи разходите тарифи за крайните потребители увеличаване на трансграничната търговия
ИНФРАСТРУКТУРА		
Водоснабдяване и канализация		
Средни	Малки	<ul style="list-style-type: none"> пълна децентрализация на водната инфраструктура на местните власти по-добра предвидимост на регулаторните практики въвеждане на добри договорни споразумения, съгласно които дружествата за комунални услуги носят отговорност пред местната общност и клиентите
Градски транспорт		
Малки	Средни	<ul style="list-style-type: none"> по-интегрирано планиране на градския транспорт, включително адекватно прилагане на стабилна структура на договорите за предоставяне на обществена услуга, консолидация на малките оператори, прилагане на съответстващо на изискванията на ЕС законодателство и подзаконовни нормативни актове в сектора на градския транспорт договорни подобрения, свързани по-специално с определянето на тарифите, контролирани от местните власти; и засилване на ролята на частния сектор в някои градове чрез прилагането на нови или преразгледани договори за предоставяне на обществени услуги, за да се направят операторите кредитоспособни от договорна гледна точка
Пътища		
Средни	Средни	<ul style="list-style-type: none"> по-голяма независимост на пътната агенция по-добре координирано използване на таксите за ползване на пътища развитие на ПЧП в областта на пътищата

Рейтинг за: Пазарна структура	Рейтинг за Институция в подкрепа на пазара	Оставащи ключови предизвикателства:
Железници		
Малки	Средни	<ul style="list-style-type: none"> • подобрения в областта на финансовите механизми, включително прецизиране на договорите за предоставяне на обществена услуга и таксата за достъп • по-нататъшно увеличаване на участието на частния сектор и конкуренцията на пазара • по-нататъшна комерсиализация и преструктуриране на действащите основни железопътни дружества • подобрения в регулирането
ФИНАНСОВИ ИНСТИТУЦИИ		
Банково дело		
Малки	Средни	<ul style="list-style-type: none"> • консолидиране на пазара с цел справяне с капиталовите ограничения, характерни за някои по-малки играчи и някои дъщерни дружества на чуждестранни фирми • развитие на местните възможности за финансиране чрез емитиране на облигации и синдикирани заеми • усъвършенстване на законодателството в областта на несъстоятелността
Застраховане и други финансови услуги		
Малки	Малки	<ul style="list-style-type: none"> • подобряване на застрахователния надзор
Микро-, малки и средни предприятия		
Малки	Средни	<ul style="list-style-type: none"> • развиване на ограниченото финансиране, достъпно за МСП, и подкрепа за новосъздадени и малки, растящи предприятия • разширяване на покритието на информационните услуги относно кредитирането и създаването на географски единен регистър на обезпеченията
Частни дялови инвестиции		
Средни	Малки	<ul style="list-style-type: none"> • разработване на стратегии за допълнителни инвестиции • създаване на местна инвеститорска база
Капиталови пазари		
Средни	Малки	<ul style="list-style-type: none"> • развитие на референтни стойности за паричния пазар и форуърдните пазари • разширяване на пазара на корпоративни облигации

ПРИЛОЖЕНИЕ 4 – ПРЕХОДЪТ В ЗАКОНОДАТЕЛСТВОТО

Това приложение предлага анализ на правните отрасли, пряко свързани с инвестиционната стратегия на Банката за предстоящия период. Този анализ се основава на проучвания и оценки, направени от Програмата „Правен преход“ на ЕБВР.¹⁶ На първо място в приложението ще бъдат разгледани законите и подзаконовите нормативни актове в подкрепа на конкурентоспособността, след което и редица специфични правни теми, свързани със сектор инфраструктурата.

Корпоративно управление

Търговският закон, приет през 1991 г. (и изменян няколко пъти след това), е основният правен текст, който урежда правилата за създаването и дейността на дружествата. В допълнение към това Националният кодекс за корпоративно управление беше приет през октомври 2007 г. и изменен през февруари 2012 г. Кодексът съдържа препоръки към българските дружества във връзка с политиките и принципите на доброто корпоративно управление. Кодексът трябва да се прилага в съответствие с така наречения принцип „спазвай или обяснявай“.

Последната оценка на ЕБВР за корпоративното управление показва, че България попада в категория „Средна степен на съответствие“ с Принципите на корпоративното управление на ОИСР. Оценката установи предизвикателства главно в сектора „отговорности на съвета“. Рамката беше подобрена чрез постепенното транспониране на *законодателството на Европейските общности*. Към 18 януари 2012 г. (последните данни на разположение онлайн)¹⁷, България изглежда е транспонирала надлежно 90 % от всички *достигания на правото* в областта на дружественото право. Въпреки това, макар че правната рамка се е подобрила „на книга“, все още съществуват някои пропуски. По-конкретно, от регулатора може да се желае да бъде по-бдителен по отношение на това как дружествата „спазват или обясняват“ Националният кодекс за корпоративно управление и той трябва да разработи образец за оповестяване на корпоративното управление, който дружествата могат да възприемат при своето оповестяване на принципа „спазвай или обяснявай“.

Неплатежоспособност/фалит и реструктуриране

Търговският закон е основният източник на законодателството по въпросите на несъстоятелността. Съществува едно производство по несъстоятелност, което може на теория да доведе или до ликвидация на дружеството, или до неговото оздравяване съгласно план за оздравяване. На практика рамката на несъстоятелността е ориентирана предимно към ликвидация и се предлагат и/или прилагат успешно много малко планове за оздравяване. Разпоредено от съда оздравяване съгласно разпоредбите за несъстоятелност на Търговския закон е достъпно само за предприятия, които са технически неплатежоспособни, а не е, както е обичайно в момента в други юрисдикции, достъпно също така за предприятията, които са изложени на риск от изпадане в неплатежоспособност. Законът предвижда, че комитетът на кредиторите може да гласува план за оздравяване. Въпреки това формулирането на плана за оздравяване е по инициатива на длъжника и настъпва на късен етап на производството по несъстоятелност, след определянето на датата на първоначалната неплатежоспособност и представянето на претенциите на кредиторите. По Търговския

¹⁶ Вижте www.ebrd.com/law

¹⁷ http://ec.europa.eu/internal_market/company/official/index_en.htm

закон няма механизъм за договаряне на ускорен или пакетен план за оздравяване. Неотдавнашна препоръка на Европейската комисия във връзка с несъстоятелността, публикувана през март 2014 г., определя редица принципи, които държавите-членки, включително и България, трябва да отразят в националното си законодателство по несъстоятелност / фалит. В придружаващо прессъобщение на Комисията България е цитирана като една от страните от ЕС, които в момента не успяват да насърчат ранното съдебно оздравяване на предприятията.

В допълнение към проблема за слабата процедура по съдебно оздравяване, посочен по-горе, по време на срещите за политически диалог през 2014 г. заинтересованите страни изразиха безпокойство във връзка с общия процес на допускане и одобряване на молби за несъстоятелност, включително допускането на фалшиви необезпечени вземания и отказа на определени длъжници да посочат или да уведомят съществуващите кредитори за производството по несъстоятелност; недостатъчното представителство на интересите на обезпечените кредитори в комитета на кредиторите; липсата на сътрудничество и споделяне информация от страна на ръководството и акционерите на длъжника с назначения попечител или синдик, и невъзможността те да бъдат принудени да му оказват помощ; и цялостната липса на прозрачност и обмен на информация с кредиторите по време на съдебния процес.

Системата за обявяване в несъстоятелност разчита на силен съдебен контрол. Въпреки че кредиторите са свободни да избират лицето, упражняващо правомощията по несъстоятелността, и да определят възнаграждението му, назначеното лице е длъжно да представя месечни доклади до съда и да получава разрешение от съда за упражняване на ключови задачи в администрирането на масата на несъстоятелността.

През 2013 г. Търговският закон беше изменен, така че да се ограничат клаузи за възстановяване, които преди бяха от отворен тип и които са причинили значителна правна и търговска несигурност за местните кредитори. Както ЕБВР, така и МВФ допринесоха със своите възгледи и международен опит за дебата за реформата и се застъпиха за важността на по-ясни, по-балансиран разпоредби.

В бъдеще България трябва да проучи как може да засили своята процедура за съдебно оздравяване чрез създаване на по-голяма възможност за допускане на длъжници, изложени на риск от изпадане в несъстоятелност, и чрез насърчаване на по-бърз процес. Третирането на кредиторите в рамките на процеса по несъстоятелност също трябва да бъде преразгледано, за да се гарантира наличието на достатъчна защита на истинските кредитори от фалшиви претенции и по-голяма прозрачност на информацията, предоставяна на всички кредитори.

Принудително изпълнение на договорите / съдебен капацитет

Съдебната власт в България се състои от общи съдилища, които се занимават с всички граждански (включително търговски) и наказателноправни въпроси, и административни съдилища. Търговските дела се завеждат или пред районните, или пред окръжните съдилища, в зависимост от стойността и типа на спора, като жалбите най-общо се внасят в апелативните съдилища и Върховния касационен съд. В съдилищата от всички нива, търговските дела се гледат от специализирани търговски състави (отделения). Висшият съдебен съвет отговаря за назначенията и дисциплината в системата на съдебната власт и за цялостното управление на съдебната система. Националният институт на правосъдието отговаря за професионалното обучение на

съдиите; той провежда задължителна програма за първоначално съдебно обучение, както и непрекъснато обучение за съдии и магистрати. Непрекъснатото обучение включва модули на търговското право и сродни дисциплини като счетоводни умения, област, разработена с помощ от ЕБВР, която се превърна в модел за регионална програма за обучение.

Общественото доверие в съдебната система продължава да бъде ниско и все още има безпокойство за липсата на независимост и корупция в съдебната система. По отношение на България продължава да се прилага Механизмът за сътрудничество и проверка (МСП), създаден от Европейската комисия при присъединяването на България към Европейския съюз през 2007 г. с цел оценяване на ангажиментите, поети от България в областта на съдебната реформа до присъединяването. В последния доклад на Комисията за напредъка бяха отбелязани подобрения в процедурите за назначаване и намаляване на броя на висящите съдебни дела, обаче цялостният напредък бе оценен като крехък, с много оставаща работа за вършене. Продължават да възникват противоречия, като например назначения в съдебната власт, които трябва да бъдат отменени поради проблеми с почтеността, както и разкрития за политическо влияние върху съдиите в конкретни случаи. Освен това, все още има твърде малко случаи, в които случаи на корупция са били приключени в съда.

Оценката на съдебните решения, извършена от ЕБВР, установи, че съдебните решения по въпроси на търговското право в България са като цяло предвидими и с разумно техническо качество. Съдебната практика е достъпна за обществеността чрез централизирана онлайн система за публикуване на решенията на всички съдилища. Указанията, издадени от висшите съдилища, са задължителни за всички съдилища от по-ниска инстанция, което допринася до известна степен за уеднаквяване на съдебната практика. Способността на практикуващите юристи да изискват такива указания чрез адвокатската колегия позволява на указанията да разглеждат спорни въпроси от практиката. Изпълнението на съдебните решения се е подобрило в последно време. Темповете на изпълнение, обаче, остават доста ниски, особено по отношение на спорове с държавни органи, които са от изключителната компетентност на държавните служители. Скоростта на правосъдието продължава да буди безпокойство, въпреки постигнатите подобрения, по-специално въвеждането на „бързо производство“ за относително прости случаи.

Усилията в областта на съдебната реформа в България в средносрочен план трябва да бъдат съсредоточени върху изпълнението на всички препоръки на МСП и постигането на съществен напредък, така че механизмът да може в крайна сметка да бъде прекратен. Това би представлявало значително постижение и би внушило голямо обществено доверие и доверие на инвеститорите в надеждността на съдебната система.

Публично-частно партньорство (ПЧП)/Концесии

В центъра на Българското законодателство в областта на ПЧП/концесиите е Законът за концесиите от 2006 г. („Закон за концесиите“) и неотдавнашният Закон за публично-частното партньорство от 2012 г. („Закон за ПЧП“), подкрепени от редица правилници за прилагане.

Законът за концесиите регламентира различни форми на концесии, като Изграждане – експлоатация – прехвърляне и някои от производните модели, включително Изграждане – собственост – експлоатация и Изграждане – собственост – експлоатация – прехвърляне. Концесии могат да се предоставят за по-голямата част от секторите, чрез открита процедура и на конкурсен принцип. Прилагането на справедлива и

прозрачна тръжна процедура е задължително по силата на закона, и съществуват подходящите средства за правна защита при нарушения.

Законът за концесиите, обаче, не се занимава с неконцесионните форми на ПЧП, което се разглежда като съществена пречка за разработване и прилагане на по-широк кръг от проекти за ПЧП, по-специално проекти от типа Частна финансова инициатива в сектори, „които не генерират парични потоци“. Решаването на този пропуск беше основната цел на правителството при обнародване на Закона за ПЧП през 2012 г.

Законът за ПЧП урежда договорите, при които предоставянето на финансиране от публичния сектор е ограничено или където потребителската такса е недостатъчна за привличане на интереса на частния сектор. Следователно Законът за ПЧП допуска проекти от типа Частна финансова инициатива и като цяло създава доста всеобхватна рамка за проекти на ПЧП. По-конкретно, Законът за ПЧП определя секторите, в които могат да бъдат разработвани проекти за ПЧП, включително градска и социална инфраструктура, разглежда подробно принципите на разпределяне на рисковете между публичния и частния партньор. В допълнение към това Законът за ПЧП излага правилата за избор на частен партньор за проект за ПЧП и урежда основните клаузи на договора за ПЧП. Законът за ПЧП използва няколко съвременни инструмента, като непоискани предложения и институционални форми на ПЧП.

Въпреки значителния напредък, постигнат благодарение на Закона за ПЧП, голяма правна пречка за изпълнението на повечето ПЧП в страната е добавянето в Глава втора от Закона за концесиите на член 18а, който разширява отговорността на проектното дружество – концесионер по Закона за концесиите върху неговите акционери противно на основния принцип на финансирането на проекти.

Основани на ПЧП модели са били използвани в транспорта и общинския сектор, като в бъдеще са предвидени голям брой нови проекти в секторите на транспорта, енергетиката и социалната инфраструктура.

Обществени поръчки

Действащият Закон за обществените поръчки беше приет през 2004 г. и оттогава е претърпял 25 изменения. Българското законодателство следва принципите на директивите на ЕС в областта на обществените поръчки и обхваща всички договори за обществени поръчки в държавния сектор и сектора на комуналните услуги. В оценката на ЕБВР от 2010 г. българското законодателство и практика постигнаха средно до високо съответствие с международните стандарти и беше установено, че няколко гаранции за прозрачност и инструменти за ефективност не са включени в законодателството. Оценката от 2010 г. разкри, че местната практика в областта на обществените поръчки е остаряла и бюрократична, електронните комуникации не са задължителни по закон и не се използват в практиката, а честите промени в законодателството в областта на обществените поръчки причиняват сериозни проблеми по изпълнението. Прегледът на ЕБВР от 2012 г. отбеляза някои подобрения на законодателството в областта на обществените поръчки, но като цяло българската рамка на обществените поръчки се нуждае от реформи, за да отговори на стандартите на директивите за обществените поръчки от 2014 г.

В момента България разработва съвместно с ЕК План за изпълнение на Националната стратегия за развитието на сектора на обществените поръчки в България за периода

2014–2016 г., който включва програма за реформи в областта на обществените поръчки. Програмата за реформи в областта на обществените поръчки се основава на прилагането на процедури и инструменти за електронни обществени поръчки в съответствие с новите Директиви на ЕС от 2014 г. ЕБВР предоставя политически съвети за изготвянето и прилагането на реформите в областта на електронните обществени поръчки в България по Договор за услуга за подкрепа за изпълнението на проекта, подписан с българското правителство през 2013 г.

За решаване на съществуващите проблеми трябва да бъде изготвено и прието ново законодателство, регламентиращо всички етапи на процеса на възлагане на обществени поръчки в съответствие с директивите на ЕС от 2014 г. Реформата трябва да се стреми към създаване на съвременни процедури за обществени поръчки и нова институционална рамка, с процедури и инструменти за електронни обществени поръчки, които повишават прозрачността и отчетността на решенията за възлагане на поръчки. Основните препоръки по отношение на политиката включват въвеждането на следното:

- нови процедурни правила за прехвърляне на всички методи за възлагане на обществени поръчки в електронна среда, както е предвидено в Директивите на ЕС от 2014 г.;
- нови методи за възлагане на поръчки в съответствие с предложените в Директивите на ЕС от 2014 г.;
- институционални структури, които позволяват процедурите и инструментите за електронни обществени поръчки да бъдат използвани от всички възложители при обществените поръчки в държавния сектор и сектора на комуналните услуги в страната;
- нова институционална рамка за регулаторните задължения и задълженията за докладване;
- институционална рамка за централизирано снабдяване, основана на електронни договори за покупки и/или рамкови споразумения и електронни каталози и динамични системи за покупка за поръчки на ниска стойност.

ПРИЛОЖЕНИЕ 5 – ЕБВР И ДОНОРСКАТА ОБЩНОСТ

Банката разполага с ограничено донорско финансиране за България, но когато е възможно ще предоставя техническа помощ (ТС) в България в подкрепа на избрани инвестиционни проекти и политически диалог. ТС е необходимо в областта на общинската инфраструктура и устойчивата енергия, както и за подпомагане на правния преход и укрепване на капацитета на институции от публичния сектор. Банката ще се стреми да привлече донорски средства, например механизма ELENA (Европейска подкрепа за енергия от местни източници) на ЕБВР, както и собствени ресурси в подкрепа на тази цел. Банката също така ще обмисли съвместна работа с българските власти за използване на структурните и инвестиционните фондове на ЕС чрез финансови инструменти и консултантски задания на ЕБВР.

- **Двустранни донори:** ще се търсят безвъзмездни средства от донори чрез техните двустранни дарителски сметки, администрирани от ЕБВР, въпреки че наличието на такива средства е вероятно да продължи да бъде ограничено.
- **ЕС:** Банката ще се стреми да развива нови бизнес възможности чрез увеличаване на възможностите за съфинансиране от ЕС в България. Съгласно многогодишната финансова рамка 2014–2020 г., ЕС е поел ангажимент за по-ефективно използване на европейските структурни и инвестиционни фондове, по-специално чрез увеличаване на използването на структурирани финансови инструменти. Банката ще се стреми да работи съвместно с ЕС, българските власти и други партньори в усилията за разработване на нови финансови инструменти и осигуряване на синергия между съфинансирането и финансовите инструменти на ЕС.
- **Международният фонд за безопасно извеждане от експлоатация на АЕЦ „Козлодуй“ (МФБИЕК)** беше създаден в ЕБВР през 2001 г. с цел да се финансират проекти в подкрепа на извеждането от експлоатация на блокове 1–4 на АЕЦ „Козлодуй“, проекти в енергийния сектор, произтичащи от предсрочното закриване на четирите ядрени блока, както и мерки за енергийна ефективност. Като част от процеса на присъединяване към ЕС, България се съгласи да закрие блокове 1 и 2 през 2003 г. и блокове 3 и 4 през 2006 г. Европейските общности признаха финансовите последици от предсрочното закриване и заделиха 870 млн. евро за програмата за извеждане от експлоатация на АЕЦ „Козлодуй“ за периода 1999–2013 г. През 2013 г. ЕС реши да продължи програмата си за предоставяне на помощ до 2020 г. и задели допълнителни 293 млн. евро. Към края на 2013 г. общите вноски в МФБИЕК от ЕС и десет правителства достигнаха 882,647 млн. евро, от които 867,7 млн. евро бяха предоставени от ЕС.
- **Специален акционерен фонд (САФ) на ЕБВР**, финансиран от нетния доход на Банката. САФ е механизъм, допълващ донорските ресурси, и ще осигурява подкрепа под формата на ТС и във форма, различна от ТС, в райони, в които подкрепата е недостатъчна или липсва, но в които тя остава като приоритетна област за Банка с цел ускоряване на прехода.